

Poděkování

Děkuji Mgr. Zuzaně Pechové, Ph.D., za cenné rady, vstřícné a odborné vedení a zejména za věnovaný čas.

Anotace

V bakalářské práci je pojednáno o možnostech využití výtvarných a pracovních činností ve školní družině. Cílem bakalářské práce je analyzovat možnosti výtvarných činností u dětí mladšího školního věku ve školní družině a dále navrhnout a realizovat pracovní – výtvarný program jako součást performativních činností ve školní družině.

Práce je složena ze dvou na sebe navazujících částí, teoretické a praktické. V teoretické části je charakterizována náplň volného času ve školní družině, především s využitím pracovních a výtvarných činností. Cílem praktické části byla realizace výtvarně-pracovního programu jako součást performativních činností ve školní družině. Vytvořeno bylo osm metodických listů pracovní-výtvarného programu. Program byl ověřen na dětech školní družiny, shrnuty jsou jeho přínosy a uvedena je i reflexe dětí, které se programu zúčastnily.

Klíčová slova

Školní družina, vychovatel, volný čas dětí, praktické činnost, výtvarná výchova, metodické listy.

Annotation

The bachelor thesis deals with the possibilities of using art and work activities in the school club. The aim of the bachelor thesis is to analyze the possibilities of art activities of younger school-age children in the school club and to design and implement a work-art program as a part of performative activities in the school club.

The thesis consists of two consecutive parts, theoretical and practical. In the theoretical part is characterized the content of leisure time in the school club, mainly using work and art activities. The aim of the practical part was the realization of art-work program as a part of performative activities in the school club. Eight methodical sheets of the working-art program were created. The program was verified by the children of the after-school club, its benefits are summarized and the reflection of the children who participated in the program is also presented.

Keywords

School club, educator, children's leisure time, practical activities, art lesson, methodical sheets of an art programme for children.

1 ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
2 VOLNÝ ČAS VE VZTAHU K VÝCHOVĚ	10
2.1 Zájmové volnočasové útvary	10
2.2 Vychovatel	11
2.3 Mladší školní věk žáků	12
3 ŠKOLNÍ DRUŽINA.....	15
3.1 Činnost školní družiny.....	15
3.2 Funkce školní družiny.....	16
3.3 Obsah a náplň školní družiny	17
3.3.1 Zájmové činnosti.....	18
4 VÝTVARNÁ VÝCHOVA	20
4.1 Metodika.....	20
4.2 Význam a cíl výtvarné výchovy	22
4.3 Techniky ve výtvarné výchově	22
4.3.1 Kresba	23
4.3.2 Malba.....	24
4.3.3 Grafika	24
4.3.4 Plastická a prostorová tvorba	25
4.3.5 Méně obvyklé výtvarné postupy	25
5 PRACOVNĚ-TECHNICKÉ ČINNOSTI.....	27
5.1 Metodika.....	27
5.2 Význam a cíl pracovní-technické činnosti	29
5.3 Druhy pracovní-technických činností.....	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
6 NAVRŽENÝ VÝTVARNĚ-PRACOVNÍ PROGRAM..	31
6.1 Koncepce navrženého programu	32
6.2 Charakteristika školní družiny	35
6.3 Charakteristika cílové skupiny programu	36

6.4	Metodické listy	38
6.5	Celkové vyhodnocení metodických listů.....	61
7	VYHODNOCENÍ	64
8	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
	SEZNAM PŘÍLOH	70

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet zapojených dětí do jednotlivých Metodických listů	61
Tabulka 2 Hodnocení jednotlivých Metodických listů	62
Tabulka 3 Hodnocení na základě mého pozorování, zvládnutí techniky	62
Tabulka 4 Hodnocení zvládnutí techniky dětmi na základě označení smajlíky	63

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vesmír	40
Obrázek 2 Americký jaguár	43
Obrázek 3 Květinová brož	46
Obrázek 4 Jeskynní malby	49
Obrázek 5 Osení	52
Obrázek 6 Africké chýše	55
Obrázek 7 Moderní příbytek	57
Obrázek 8 Batika	60

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ

Aj.	a jiné
Atd.	a tak dále
Apod.	a podobně
Atp.	a tak podobně
EU	Evropská unie
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Např.	Například
Průmysl 4.0	4. průmyslová revoluce, trend digitalizace, automatizace výroby
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠD	Školní družina
ZŠ	Základní škola

1 ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje propojení výtvarné a pracovní výchovy do činností školní družiny. Ve školní družině a volnočasových zařízeních pracuji přes dvacet let. Vzhledem k mému zaměření je mi toto téma velmi blízké a známé.

Školní družina, ač je často opomíjena jako nedílná část vhodně a smysluplně stráveného volného času, patří k zařízením, která odborně nabízejí kvalitní a rozmanitý program s velkou škálou volnočasových aktivit. Oblast pracovní – výtvarných činností, které se v bakalářské práci primárně věnuji, považuji za velmi důležitou součást volnočasových aktivit pro děti a dospívající. Nejenže významně ovlivňuje rozvoj dětské osobnosti, ale pokud jsou pracovní a výtvarné činnosti vhodně propojeny s ostatními aktivitami vycházejícími z běžných každodenních činností dítěte, umožňují získat zkušenosti, hluboké prožitky a rozvinout estetické cítění dítěte. Tím se v dětech otevírá specifický, často nový druh poznání a náhledu na svět.

Výtvarné prostředí ve školní družině může být velmi rozmanité, pracovat lze s dětmi ve třídě, specializovaných učebnách, ale i v parku. Práce může být skupinová či zcela individuální. K dispozici bývá velké množství materiálů a pomůcek (voskové barvy, vodové barvy, suché pastely, tuše, textil, přírodní materiály, recyklované materiály, potraviny atd.), které přirozeně rozvíjejí kreativitu dětí, přičemž tento široký výběr umožňuje každému jedinci zaměřit se na rozvoj schopností a dovedností, úzce spjatých s jeho potenciálem, nezřídka dosud neobjeveným.

Pedagog může děti inspirovat nápady, tématy, ale také informacemi z oblasti historie, přírody, zeměpisu, znalostmi o umění, architektuře a designu a nabídkou vyzkoušení různých technik. Vysoce efektivní je dle mého názoru propojení výtvarných a pracovních činností s motivačními hrátkami. Takto lze tedy působit na osobnost dítěte komplexně, zároveň aktivity realizované ve školní družině vhodně doplňují činnosti prováděné v rámci školních hodin, směřujících k rozvoji klíčových kompetencí stanovených v Rámcovém vzdělávacím programu.

Cílem bakalářské práce je analyzovat možnosti výtvarných činností u dětí mladšího školního věku ve školní družině a dále navrhnout a realizovat pracovní – výtvarný program jako součást performativních činností ve školní družině. Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části je věnována pozornost volnočasovým zájmovým útvarům, osobnosti

vychovatele a dětem navštěvujícím školní družinu, tedy blíže je charakterizován i mladší školní věk a jeho specifika. Dále jsou popsány činnosti a funkce školní družiny, náplň školní družiny, zájmové útvary a detailněji se zaměřuji na teorii výtvarných a pracovních činností, jejich metodiku, techniky a význam.

V praktické části je na základě teoretických východisek a vlastní zkušenosti představen navržený výtvarně – technický program, prostřednictvím kterého se mohou děti seznámit s novými tématy z oblasti společenských věd, méně užívanými technikami v rámci výtvarných činností, náměty k aktivitám rozšiřují poznání dětí týkající se vlastní kultury, tradic apod. Cílem bylo vytvořit metodické listy, jejich využitelnost ověřit alespoň na deseti účastnících. Navržené techniky jsou vyhodnoceny dle počtu zapojených dětí, jejich zvládnutí, jako další kritérium bylo zvoleno zaujetí dětí pro konkrétní techniku, určené na základě pozorování a reflexe od dětí.

Vytvořené metodické listy mohou posloužit jako inspirace ostatním pedagogům, věnujícím se výtvarným činnostem ve školním prostředí, ale i dalším odborníkům působících u dětí a dospívajících. V závěru bakalářské práce jsou shrnuty hlavní poznatky a výstupy z navrženého programu.

TEORETICKÁ ČÁST

2 VOLNÝ ČAS VE VZTAHU K VÝCHOVĚ

Tato kapitola věnuje pozornost volnému času a s ním související výchově dětí. Jsou zde specifikovány zájmové volnočasové útvary, osoba vychovatele, charakterizován je mladší školní věku žáků. Výchova dětí v jejich volném čase může mít značný vliv na rozvoj osobnosti, získané návyky, zkušenosti, schopnosti a dovednosti si jedinec přenáší do dospělého života. Z tohoto důvodu je zapotřebí nepodceňovat význam volného času a dostatečně jej tedy využívat i z hlediska výchovného.

Soudí se, že pedagogické ovlivňování volného času dětí mimo vyučování patří k významné oblasti výchovného působení, jelikož vede jedince k racionálnímu využívání volného času, uspokojuje lidské potřeby a rozvíjí specifické schopnosti a žádoucí morální vlastnosti (Scigiel, Scigielová 2003, s. 6). Hlavním úkolem školy je poskytnout příslušné vzdělávání, s ohledem na stupeň a druh školy, avšak školy zaměřují svoji pozornost rovněž i na výchovu mimo vyučování, i když tato oblast nespadá do jejich hlavních úkolů. Propojení vyučování a zájmových činností přináší velmi dobré výsledky v obou zmíněných oblastech (Bendl 2015, s. 131-132). Z pedagogického hlediska by měl být volný čas dětí naplněn smysluplnými aktivitami, a to buď rekreačními, nebo výchovně-vzdělávacími. Výchova k volnému času umožňuje rozpoznat oblast zájmové činnosti vedoucí k uspokojení a seberealizaci, přičemž daným aktivitám se jedinec může následně věnovat i v období dospělosti a zvyšovat tak vhodně kvalitu svého života (Janiš 2009, s. 13).

2.1 ZÁJMOVÉ VOLNOČASOVÉ ÚTVARY

Jednotlivé útvary zaměřené na trávení volného času dětí dávají rodičům do určité míry jistotu, že jsou jejich potomci odborně vedeny v době, kdy s nimi nemohou být. Samotná zařízení mohou být státní nebo soukromé a jsou k nim řazeny zejména školní družina, školní klub, střediska volného času, domovy mládeže, základní umělecké školy (Janiš 2009, s. 29-34).

Školní klub poskytuje zájmové vzdělávání žáků jedné nebo více škol ve dnech školního vyučování. Svoji činnost může vykonávat i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování (Macek 2007, s. 14). Hlavním rozdílem mezi školním klubem a školní družinou je věk dětí. Školní družina je primárně určena pro žáky 1. stupně a školní klub pro žáky 2. stupně ZŠ.

Děti navštěvující školní klub jsou již více samostatné a především mají své zájmy většinou vyhraněné, tudíž je zájmová činnost více specializovaná. Ve školním klubu nelze praktikovat stejný přístup jako ve školní družině, protože u starších žáků již není natolik důležitá funkce sociální, ale hlavní pozornost je věnována především zájmovým činnostem. Pozornost se tedy směřuje především na zájmové činnosti, jejichž realizace probíhá prostřednictvím pravidelných kroužků, tělovýchovných oddílů atp. Školní kluby by měly nabízet co nejširší nabídku činností, na jejichž podobě by se měli podílet i žáci. (Janiš 2009, s. 13).

2.2 VYCHOVATEL

Za obecné předpoklady pro úspěšný výkon vychovatele lze označit odbornou kvalifikaci, kladný vztah k dětem, přirozenou autoritu, organizační schopnosti, kultivovaný projev a vystupování, smysl pro humor, kreativitu, důslednost a schopnost improvizace (Bendl 2015, s. 14). Vychovatel by měl být schopen děti motivovat, aby každé dítě mohlo vyniknout a být úspěšné v některé aktivitě ve školní družině. Na děti mladšího školního věku by měly být kladeny jednoduché a krátkodobě zaměřené cíle (Holeyšovská 2016, s. 7-9).

Je velmi důležité, aby byl vychovatel vyrovnaný, odolný vůči frustraci, prosociálně zaměřený, schopný sebereflexe, odpovědný, altruistický s etickými a morálními kvalitami. Primárně by tedy měl být silnou osobností s prosociálním zaměřením. Vychovatel by měl být schopen poskytnout dětem emocionální oporu, projevit porozumění, pomoc ke změně chování a při řešení problémů. Dále by měl zajistit podporu a intervenci v krizové situaci (Hadj-Mousová 2006, s. 45-46). V rámci své role by měl vychovatel dokázat vzbudit u dětí zájem vybranými aktivitami, budovat jejich sebevědomí a rozvíjet jejich silné stránky, případně vhodně rozvíjet schopnosti a dovednosti deficitní.

U vychovatele je kladen důraz na kompetence související se schopností navázání vztahu s dítětem a smysluplným působením na něj. Jde především o vztahové kompetence, jako je emocionální vřelost a otevřenost. Rovněž by vychovateli neměla chybět empatie, pozitivní naladění, respekt k ostatním a komunikační dovednosti, které ovlivňují účinnost výchovného působení (Hadj-Mousová 2006, s. 46). Právě způsob komunikace je jedním z důležitých faktorů v roli vychovatele. Nejen, že by měl mít vychovatel dostatečnou slovní zásobu, ale také by neměl využívat nadbytečně cizích slov. Vychovatel by neměl děti zesměšňovat nebo být ironický. Děti musí být pro vychovatele partnerem, a to nejenom při komunikaci. Vychovatel by měl být rovněž schopen chápat, že neexistuje jen cesta verbální komunikace,

protože často stačí využít síly neverbální komunikace, kdy pouhý úsměv je kolikrát výstižnější než samotná slova (Pávková, Hájek 2007, s. 32).

Děti v mladším školním věku, tedy ve věku, kdy navštěvují školní družinu, vnímají vychovatele jako autoritu a mohou jej brát i jako vzor. Z tohoto pohledu se jeví jako podstatný faktor nejen osobnostní rysy vychovatele, ale i jeho vzhled. Vychovatel v družině by měl volit pohodlné oblečení a volit takové šperky, které nemohou zranit děti. Stejně tak líčení by nemělo být nápadné a agresivní (Pávková, Hájek 2007, s. 32). Pokud tedy shrnu výše uvedené, vychovatel musí dbát na to, aby působil kultivovaně, své vystupování musí uzpůsobit dosaženému vývojovému stupni dítěte, měl by usilovat o to, vhodně naplňoval roli, v níž se ocitá. Domnívám se, že řadu dílčích dovedností a kompetencí si vychovatel může osvojit na základě učení, nicméně řada atributů je vrozených, a ne každý vychovatel tedy dokáže být pro děti přirozenou autoritou a vzorem k nápodobě.

2.3 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK ŽÁKŮ

Vzhledem k tomu, že předkládaná práce je věnována problematice školních družin, konkrétně propojení výtvarné a pracovní výchovy do školní družiny, je zapotřebí také blíže specifikovat kategorii žáků mladšího školního věku, neboť právě v tomto věku děti navštěvují školní družinu.

Vymezení mladšího školního věku či mladšího školního období není jednoznačné, jelikož se názory některých autorů liší, a to bez ohledu na obor, z něž je vycházeno (psychologie nebo pedagogika). Lze se setkat s rozdělením na předškolní věk (3-6 let), mladší a střední školní věk (6-12 let) a starší školní věk (12-15 let). Mladší školní věk je zde doplněn o střední školní věk (Vališová, Kasíková, Bureš 2011, s. 294). Často se období mladšího školního věku vymezuje pouze od 6-7 let do 11-12 let, tudíž je vynechána kategorie středního školního věku. V tomto případě lze mladší školní věk alespoň rozdělit na dvě etapy, tedy na etapu prvních dvou roků školní docházky a druhou etapu před začátkem puberty (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 117-119). Jedno z obecných vymezení mladšího školního věku vyplývá z období nástupu dítěte do školy až po začátek jeho psychického a fyzického dospívání (přibližně do 11 let), tudíž se jedná období od 1. až 5. třídy (Špaňhelová 2008, s. 117).

V mladším školním věku se u dětí zlepšuje hrubá i jemná motorika. Smyslové vnímání se v tomto věku soustavně vyvíjí a díky tomu jsou děti pozornější, vytrvalejší, vše důkladně

zkoumají a jejich závislost na okamžitých přáních a potřebách se snižuje (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 120-121). Po nástupu do školy se myšlení řídí dle očekávání nejbližších sociálních autorit, tedy dítě se orientuje dle toho, co požaduje rodič, učitel, kamarád atd. Později (9-10 let) se vnímání a hodnocení autorit mění, převládá vědomí povinnosti a orientace na řád (Vališová, Kasíková, Bureš 2011, s. 294).

U dětí mladšího školního věku dochází ke změně uvažování. Děti jsou schopny si zapamatovat informace nebo situace, na které zaměří svoji pozornost. Během prvních let školní docházky je trvalost bezděčného zapamatování o něco větší než zapamatování úmyslného. V tomto věku dochází k postupnému rozvoji logické paměti, jejíž vývoj je nejintenzivnější ke konci daného období. Učení dětí mladšího školního věku probíhá třemi způsoby. Prvním je učení pokusem a omylem, jehož průběh je spontánní, tedy bez vedení jiné osoby. Za druhý způsob lze označit logické odvození a usuzování na správné řešení na základě předchozí zkušenosti, tedy dedukce, kdy dítě dovede řešit problém na stejném principu, jako když řešilo problém v jiné situaci v minulosti. K poslednímu způsobu patří učení nápodobou, kdy dítě napodobuje řešení od jiných dětí (Kelnerová, Matějková 2010, s. 93-94). Obecně lze konstatovat, že děti v mladším školním věku se ještě nedovedou zcela efektivně učit, jelikož jim chybí rozvinutější systém zpracování zapamatování informací a opakování je jedinou strategií, kterou děti v tomto věku využívají (Vágnerová 2008, s. 84)

V mladším školním věku se u dětí rozvíjejí schopnosti pozorovací a analyticko-syntetické. Postupně se zvyšuje soustředění, stálost a přenášení pozornosti a dochází k rozvoji aktivní úmyslné pozornosti. Na konci mladšího školního věku si děti začínají zaměřovat na vlastní psychickou činnost. Je zvládána diferenciací různých kritérií a jejich vztahů, vřazení prvku do určité třídy a řazení objektů dle konkrétního kritéria nebo pravidla (Kelnerová, Matějková 2010, s. 94). Během mladšího školního věku děti opouští svůj egocentrismus a začínají být schopny vidět věci z jiného pohledu a být empatické. Rovněž se objevuje selektivní postoj ke kamarádům, upřednostňování jsou vrstevníci s obdobnými vlastnostmi a zájmy (Ptáček, Kuželová 2013, s. 39)

Motorika se v tomto věku stále vyvíjí a děti se vyznačují spontánní pohybovou aktivitou. Z pohledu hrubé motoriky se děti nejenom ve škole učí základním sportovním dovednostem, jsou schopny házet a chytat míč, udržet rovnováhu a skákat do dálky, výšky nebo přes švihadlo. Dobře rozvinutá jemná motorika je základem zvládnání požadavků kladených na žáky na počátku školního vzdělávání (např. osvojení psaní) a během školní docházky se

postupně rozvíjí. Kresba je přirozenou součástí dítěte a odráží se v ní jeho vývoj, prostřednictvím kresby mohou děti také vyjadřovat své pocity a prožitky. Dítě mezi sedmým a devátým rokem by mělo zvládnout nakreslit postavu z profilu, nicméně v kresbě ještě mohou být přítomny obtíže s napojením končetin. Postupně jsou děti schopny přidávat do kresby i pohyb a činnost postavy (Ptáček, Kuželová 2013, s. 37)

3 ŠKOLNÍ DRUŽINA

Školní družina plní významnou roli na základní škole a jejím smyslem není navazovat na školní vyučování, které je povinné pro všechny, ale děti si zde mohou oproti jasně vymezené výuce vybrat, do jaké činnosti se zapojí. Družina se řadí ke školským zařízením pro zájmové vzdělávání, kam rovněž patří střediska volného času a školní kluby (Vyhláška č. 74/2005 Sb.) Školní družina je finančně dostupná pro rodiče a dětem nabízí pestrou nabídku zájmových činností a pocit bezpečí ve známém prostředí (MŠMT 2018).

3.1 ČINNOST ŠKOLNÍ DRUŽINY

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) definuje školní družinu následovně:

„Školní družiny jsou školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika základních škol podle vlastního vzdělávacího programu, který jim umožňuje výrazně se profilovat podle zájmů a potřeb žáků. Školní družina slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování. Je přednostně určena nejmladším žákům (1. až 5. třída), případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních“ (MŠMT 2018).

Školní družina vykonává činnost nejenom ve dnech probíhajícího školního vyučování, ale i během školních prázdnin. Avšak ředitel školy je oprávněn, po projednání se zřizovatel, přerušit činnost školní družiny o školních prázdninách. Školní družina může být v provozu i ve dnech pracovního volna (Heřmanová, Macek 2009, s. 19).

Školní družiny se řídí vyhláškou č. 74/2005 Sb. a školním řádem družiny, který vydává ředitel školy nebo ředitel školní družiny. V řádu se nachází informace o provozní době družiny, místě realizace činnosti družiny, způsobu přihlašování do družiny, podmínkách odchodu (vyzvednutí) žáka a zajištění bezpečnosti a ochrany žáků. Kromě těchto základních ustanovení mohou být v řádu uvedeny i realizace jednotlivých činností (Janiš 2009, s. 30). Zájmové vzdělávání se ve školních družinách uskutečňuje zejména pravidelnou nebo příležitostnou zájmovou, výchovnou, rekreační nebo vzdělávací činností, přičemž umožňuje přípravu na vyučování či vychází z otevřené nabídky spontánních činností (Vyhláška č. 74/2005 Sb.).

Dobře fungující školní družina je založena na dobrém vedení a organizaci a důmyslném promyšlení její samotné činnosti. Činnost družiny by měla být přizpůsobena aktuálním

potřebám žáků, ale i dalším okolnostem. Z toho vyplývá, že vychovatel nese velkou odpovědnost za tyto činnosti a měl by sledovat aktuální volnočasové trendy (Janiš 2009, s. 13).

3.2 FUNKCE ŠKOLNÍ DRUŽINY

Školní družina představuje článek mezi školou a rodinou, tedy mezi školní výukou a pobytem doma nebo mimo školu. Družina umožňuje rozvíjet osobnosti dětí různými didaktickými metodami a doplňuje výchovnou práci školy a rodiny (Bendl 2015, s. 256). Plní tedy hned několik funkcí. Funkce výchovy ve volném čase, tedy i v rámci družiny, lze rozdělit na výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní funkce.

Výchovně-vzdělávací funkce spočívá v cílevědomém a záměrném ovlivňování osobnosti vychovávaných dětí. Podmínky volného času působí na psychickou, fyzickou i sociální stránku dítěte a rozvíjejí jeho rozumové a emocionální schopnosti a vlastnosti. Výchova ve volném čase umožňuje uspokojovat a kultivovat potřeby dítěte, jako je např. potřeba seberealizace nebo potřeba sociálních vztahů. Dále napomáhá uspokojovat a rozšiřovat zájmy dítěte a objevovat a rozvíjet jeho specifické schopnosti (Pávková 2014, s. 14).

Zdravotní funkce se odvíjí od výchovného působení, kdy všechny aktivity ve volném čase podporují zdravý fyzický, psychický i sociální vývoj dítěte. Nenásilné sociální učení probíhá v rámci zájmových skupin, přičemž děti si osvojují vědomosti a dovednosti žádoucí pro život a utváří si vztah k celoživotnímu vzdělávání. S ohledem na zdravotní stránku výchovy by měl pedagog vhodně uspořádat režim dne, zařazovat pohybové aktivity, vést děti ke zdravému stravování a zdravému životnímu stylu, pitnému režimu a hygienickým návykům. Zároveň musí pedagog dbát na bezpečnost práce a utvářet pohodové klima a dobré vztahy mezi všemi účastníky (Pávková 2014, s. 15).

V předcházejícím textu již byla nastíněna i **funkce sociální**, kterou se v případě školních družin často rozumí jenom a pouze zajištění bezpečnosti a dohledu nad dětmi v čase mimo vyučování. Děti v družině ale navazují rozmanité sociální vztahy, přátelství a zaujímají různé sociální role a postavení ve skupinách, zlepšují své komunikační dovednosti, které tvoří a napomáhají k základním sociálním dovednostem. Rovněž se děti učí samostatnému a přiměřenému řešení drobných konfliktních situací. Dětem z problematičtějšího prostředí lze pomocí školní družiny do určité míry ulehčit jejich situaci, protože v prostředí družiny mají

stejné právo na pozornost a péči pedagoga jako ostatní děti, a to včetně využívání hraček a vybavení.

Preventivní funkce napomáhá k eliminaci a předcházení negativních jevů, kam patří lhaní, neukázněnost, krádeže, útěky z domova, šikana, rasismus, experimentování s drogami atd. (Pávková 2014. s. 15-16).

3.3 OBSAH A NÁPLŇ ŠKOLNÍ DRUŽINY

Děti mohou navštěvovat ranní družinu před vyučováním a odpolední družinu po vyučování. Vzhledem k rozdílným denním dobám musí vychovatelé zohledňovat biorytmy dětí a brát v úvahu předcházející činnosti dětí. Proto by režim dne měl být ve škole adekvátně přizpůsoben jednotlivým žákům nebo skupinám žáků (Bendl 2015, s. 256).

Dle metodického pokynu MŠMT spadají činnosti školní družiny do pěti skupin, kterými jsou odpočinkové, rekreační a zájmové činnosti, příprava na vyučování a průběžné činnosti školní družiny. **Odpočinkové činnosti** slouží k odstranění únavy a zařazují se nejčastěji po obědě nebo dle potřeby během dne. Funkci odpočinku neplní jen klid na lůžku atp., ale i klidové hry nebo jiné zájmové a poslechové činnosti. Vzhledem k psychohygienickému poslání by měly být odpočinkové činnosti zařazeny do denního režimu školní družiny (MŠMT 2002).

Regeneraci sil, spíše z pohledu psychiky, zajišťují **rekreační činnosti**, v jejichž rámci převažuje odpočinek aktivní. Ten je spojený s hrami a spontánní činností, která je náročnější na pohyb a působí rušněji, avšak i to patří k relaxaci dětí po vyučování (MŠMT 2002). K seberealizaci a rozvíjení osobnosti žáka slouží **činnosti zájmové**, které mohou v některých případech kompenzovat školní neúspěch. Zájmová činnost může být kolektivní nebo individuální, vznikající spontánně nebo organizovaně. Organizovaná zájmová činnost může být určena pro vybrané žáky z různých oddělení v zájmovém útvaru, který vede vychovatelka školní družiny, pedagog nebo některý z rodičů (MŠMT 2002).

Příprava na vyučování je dle Vyhlášky o zájmovém vzdělávání v rámci školních družin umožněna. Konkrétně jde o okruh činností souvisejících s plněním školních povinností, tedy vypracovávání domácích úkolů s předchozím souhlasem rodičům nebo zábavné procvičování učiva za pomoci didaktických her, v praxi při vycházkách atd. Tyto činnosti by měly být zařazeny do denního režimu až po odpočinkových činnostech, aby děti nebyly

přetíženy (MŠMT 2002). Při **průběžných činnostech** školní družiny získávají děti další doplňující poznatky. Do této skupiny činností patří např. vycházky, poslech, práce s knihou nebo časopisy (MŠMT 2002).

Kromě těchto pěti základních skupin činností vymezených dle MŠMT lze výčet doplnit o následující dvě skupiny činností. K upevnění hygienických a kulturních návyků a k péči o osobní majetek jsou děti vedeny při **činnostech sebe-obslužných**. K poslední skupině patří **činnosti veřejně prospěšné**, které vedou žáky k dobrovolné práci ve prospěch druhých a k ochraně životního prostředí – jednat se může např. o úpravu místnosti družiny nebo pomoc menším dětem (Pávková, et al. 2001, s. 121).

3.3.1 ZÁJMOVÉ ČINNOSTI

Zájmové činnosti lze rozdělit na přírodovědně-ekologické, pracovní-technické, esteticko-výchovné a společensko-vědní. **Přírodovědně-ekologické činnosti** rozšiřují vědomosti získané ve vyučování, rozvíjí poznávací procesy, napomáhají k prožívání vztahů k přírodnímu a sociálnímu prostředí, vedou děti k ochraně životního prostředí a schopnosti zasáhnout v případě poškození životního prostředí. Obsahem přírodovědně-ekologických činností může být pozorování přírodních objektů (rostliny, živočichové, nerosty, vodní toky, vesmírná tělesa atd.), pěstitelství, chovatelství, spolupráce s institucemi (botanické a zoologické zahrady atd.) nebo ochrana a tvorba životního prostředí. (Pávková, Hájek 2007, s. 114-115).

Činnosti pracovní-technické napomáhají ke zdokonalování manuálních dovedností a obohacují děti o technické poznatky a umožňují jim tyto poznatky aplikovat v praxi (Scigiel, Scigielová 2003, s. 7). Náplň pracovní-technických činností je úzce spojena s výtvarnými pracemi, a to jak z hlediska materiálu, tak i s ohledem na modelování nebo organizaci prostoru. Tyto činnosti napomáhají především k rozvoji motoriky, kreativity, trpělivosti, citu pro materiál atp., ale i získání pracovních návyků a praktických dovedností (Pávková, Hájek 2007, s. 96-99). Obsahem pracovní-technických mohou být aktivity spojené s využitím různých materiálů (papír, dřevo, kov), textilií, modelovací hmoty nebo různé montáže, práce se stavebnicí, pěstování rostlin atp. (Honzíková 2009, s. 67).

Esteticko-výchovné činnosti poskytují prostor především výtvarné výchově. Ve výtvarných činnostech děti objevují výrazové prostředky, výtvarné postupy a formy, ale rovněž nacházejí schopnost k osobitému vyjádření. Kromě seznámení dětí s některými

výtvarnými technikami a hrami s tím spojenými by měly esteticko-výchovné činnosti formovat estetický vztah dětí k životnímu prostředí. Také se v rámci těchto činností žáci seznamují s kulturními tradicemi, druhy umění a způsoby uměleckého vyjádření nebo s kulturními památkami apod. (Pávková, Hájek 2007, s. 97). **Společensko-vědní činnosti** napomáhají k poznání aktuální společenského dění, ale i k hlubšímu pochopení historických souvislostí. Základním zaměřením těchto činností je výchova k vlastenectví, partnerství a rodičovství (Pávková, et al. 2001, s. 121).

4 VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Kreslení a malování je pro dítě nejen hrou, ale i nejpřirozenějším vyjadřovacím prostředkem. Kreslení a malování plní základní funkci hry a jiných fantazií. Plní dítěti jeho přání a zobrazuje fantazie, které jsou v reálném světě pro něj nedosažitelné nebo nereálné (Říčan 2004, s. 129). Výtvarná tvorba poskytuje prostor pro práci s fantazií dítěte, která je pomyslným mostem mezi světem nevědomým a vědomým. Úkol pracovníka vedoucího výtvarnou aktivitu spočítá v podpoře dítěte takovým způsobem, aby zapojilo svoji fantazii (Babyrádová 2016, s. 104). Díky výtvarné výchově mohou děti poznávat nejen okolní svět, ale především i svůj svět vnitřní, přičemž se jim postupně utváří výtvarné myšlení. Nenásilné poznávání vede k učení, jak porozumět výtvarnému umění a naučit se chápat výtvarnou kulturu jako nedílnou součást společnosti (Kalábová 2007, s. 28).

V rámci výtvarné výchovy, ale i v rámci ostatních činností v družině lze využít různé tradice a rituály jako jeden z podnětů pro tvorbu. Rituály lze vnímat jako mýtické události, které se vyznačují opakovaným představováním archetypu. V umění a výchově představují rituály příležitost opakovat performativní gesto s novým, vlastním emocionálním nasazením. Rituály představují účinný prostředek výchovy, protože se stávají příklady normativního jednání a obsahují silnou latentní emocionalitu (Babyrádová 2002, s. 295).

Kromě rituálů a tradic jsou pro žáky v mladším věku přirozenou formou poznávání světa příběhy. Příběhy navazují na mýty a ve výtvarné výchově napomáhají rozvoji dítěte. Příběhy, tedy rovněž i pohádky, děti fascinují a napomáhají k jejich inspiraci, protože během příběhu jsou děti svědky, tvůrci nebo upravovateli samotného příběhu. Děti chápou, jak lze manipulací s realitou dosáhnout šíře příběhu a jak jen jeden obrázek může vyprávět příběh odehrávající se několik dní. Cílem učitele je vědomá manipulace s realitou, příběhem, fotkou, komiksem nebo hudbou. Ve výtvarné výchově se lze často setkat s případy, kdy děti obkreslují, zvětšují, zmenšují, barví nebo natírají a ani neví proč, respektive vědí: protože jim to učitel řekl. To je ovšem špatně. Je důležité, aby byla aktualizována individualita dítěte a jedinec tvořil vědomě, s určitým záměrem (Dytrtová 2002, s. 62-64).

4.1 METODIKA

V rámci výtvarné výchovy dochází k propojování dvou aspektů, které jsou významné pro utváření osobnosti a charakteru dítěte. Jedná se o aspekt výchovný a výtvarně vzdělávací. Výsledky výtvarné výchovy, tedy dětská kresba, malba atd., obsahují stopy

výtvarně-výchovného procesu. V rámci snahy přivést žáky k spontánnímu a estetickému projevu by ale neměla chybět logická provázanost námětů a výtvarných technik (Roeselová 1996, s. 12-15).

Základními aspekty výtvarné výchovy jsou výtvarné techniky a výtvarný námět. Výtvarný námět a výtvarné techniky by se neměly navzájem potlačovat, v ideálním případě by měly být v rovnováze, avšak při seznamování dětí s výtvarnými technikami dochází k potlačení námětu. Naopak při svobodné volbě vyjadřovacích prostředků dochází k dominanci námětu. Osvojování základů výtvarných technik nebo postupů by mělo být zařazeno jen v nezbytném rozsahu, aby nedošlo ke zpomalení rozvoje osobnosti. Pokud rozhoduje o námětu i výtvarné technice pedagog, ten by měl mít shodnou představu s jeho žáky a určitý soulad s jejich myšlením. Svobodnější volbou je spojení společné výtvarné techniky a techniky volitelné. Volba výtvarné techniky zprvu vyžaduje námět nebo omezení volby výtvarné techniky. Pokud se pedagog nemůže věnovat dostatečně každému žákovi, tak je vhodné se svobodnou volbou výtvarných technik vyčkat, dokud žáci nepoznají základní vyjadřovací prostředky (Roeselová 1996, s. 16-1).

Osnovy výtvarné výchovy počítají s individuálním přístupem každého pedagoga a poskytují mu dostatečný prostor pro svobodnou volbu metody. Pedagog si tak může vytvořit vlastní model výtvarné výchovy, který naplní náměty, výtvarnými otázkami, postupy a technikami. V rámci toho nesmí být zapomenuto na vztah dítěte k materiálům, nástrojům a technikám. Primárně je pro dítě důležitý námět a jeho obsah, postupně si však jedinec uvědomuje i význam materiálů, nástrojů a technik. Pokud pedagog sám vytváří základy vztahu námětu a vyjadřovacích prostředků, tak má dítě jen omezenou možnost volby, čímž může dojít k negativnímu ovlivnění pedagogem, které může vést ke ztrátě zájmu o výtvarné projevení. Pedagog by měl umožnit dítěti převzít iniciativu a být originální při volbě technik a materiálů a být spíše jeho partnerem, ideálně inspirátorem výtvarných činností. Pedagog se v rámci výtvarného vedení žáků předem připravuje na výtvarně-výchovný proces a řadí do něj látku stanovenou učebními osnovami. Dále hledá nosná témata, vhodnou motivaci a výtvarné postupy. Kopírování vyučovacích jednotek jiných pedagogů není vhodnou cestou pro kreativního pedagoga, ale inspirace cizím námětem nebo myšlenkou není na škodu, ba naopak, vzhledem k postupnému vyčerpání fantazie a nápadů během postupujících let (Roeselová 1996, s. 19-21).

Hodnocení výsledků a kvality výtvarného projevu je náročné a problémové, jelikož dospělý člověk nahlíží jinak na dětský svět a jeho tvorbu. Vkus veřejnosti a pedagoga může následně ovlivnit individualitu dítěte, při snaze přizpůsobit výsledný vzhled výtvarné tvorby pro pohled dospělého diváka. Rovněž by měly být jednotlivé výsledné práce dítěte chápány jako jeho dialog s námětem a hledání si vztahu k tomuto námětu (Roeselová 1996, s. 14-16).

4.2 VÝZNAM A CÍL VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Na prvním stupni základní školy by měly být děti seznámeny se základními obrazotvornými prvky (linie, bod, tvar, barva, světlo, prostor a plocha). Také by se děti měly naučit, jak pracovat s vlastními životními zkušenostmi, měly by vnímat realitu všemi smysly a rozvíjet svoji fantazii. Vlastní obrazotvorné pojetí a autonomie v zadaných úkolech podporuje v dětech samostatnost a rozvíjí sebepojetí (Babyrádová 2016, s. 105).

Jedním z charakteristických znaků kvalitního výtvarného vzdělávání je zaměření na kreativitu dětí, která by měla tvořit podstatu výtvarné výchovy. Děti by měly být podporovány a vyzývány pedagogy k využití kreativity při konkrétním výtvarném zadání nebo jenom při vyjádření svých nápadů (Sabol 2011). Kreativita není podstatná pouze pro výtvarnou výchovu (umění), ale i pro rozvoj osobnosti dítěte v celkovém pojetí, jelikož kreativita ovlivňuje mnoho dalších oborů a její vliv na ekonomiku stále roste. S příchodem průmyslu 4.0 potřeba kreativity pracovníků narůstá a školy by měly v dětech kreativitu podporovat, aby byly schopny co nejlépe uspět na trhu práce.

Cílem výtvarné výchovy je nejenom získání praktických a teoretických poznatků o malbě, kresbě a dalších technikách, ale i utváření kladného vztahu k výtvarnému umění a kultury. Výtvarná výchova rozvíjí citové a smyslové schopnosti a soustředěné pozorování, upevňuje individuální schopnosti a prohlubuje nejen výtvarné, ale i zobrazovací schopnosti a dovednosti. Při výtvarné výchově se v dítěti formuje odpovědnost za kvalitu vlastní práce a zvyšuje se emocionální a estetické vnímání. (Kalábová 2007, s. 29).

4.3 TECHNIKY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Všechny výtvarné techniky by měly vycházet z výchovně-vzdělávacího cíle (Babyrádová 2016, s. 104). Zároveň musí vyučující přihlížet na věk žáků, jejich schopnosti a dostupnost materiálů.

4.3.1 KRESBA

U dětí se kresba objevuje v několika podobách. Primárně se jedná o kresbu z představy, jejíž motivací bývá svobodné rozvíjení fantazie. Kresby v takovém případě vypráví o bezprostředních zážitcích a zkušenostech žáka a jeho citovém životě. Dále může být kresba motivována skutečností, tedy prvním dojmem z pozorování, které odráží vztah dítěte ke skutečnosti a jeho **subjektivní vnímání reality**. Kresba dle skutečnosti se nazývá studijní kresbou a využívá se spíše u starších žáků. Posledním typem je kresba návrhová, jejíž smysl spočívá v námětu (návrhu) pro realizaci v jiném materiálu nebo v řešení výtvarného problému. Využití nachází opět spíše u žáků starších (Roeselová 1996, s. 25-26).

Samotné techniky kresby lze rozdělit dle užívaného kreslicího prostředku. Konkrétně tedy na prostředky kreslicí širokou stopou (přírodní nebo umělý uhl, rudky, křídly, fixování, lihové a vodní fixativy), úzkou stopou (tuhy a tužky, flomastery, kuličkové tužky), tekuté kreslicí prostředky (tuš, bistr, sépie, tinta neutrální). Dále se rozlišuje kresba perem, lavírovaná kresba, kresba štětcem, akvarelem, kolorovaná kresbu a kvaš. Do netradičních technik lze zařadit frontáž, monotyp, rytinu do nitrolaku, škrabací papír nebo vymývání arabské gumy (Teissig 1995, s. 87). Techniky kresby lze rozdělit také na kresby suchou nebo mokrou stopou (Roeselová 1996, s. 28).

Pro děti je nejvhodnější kresba tužkou, rudkou, uhlem, perokresba nebo kresba dřívkem, štětcem či fixem. Kresba tužkou je základní technikou a zvládají ji i malé děti. Rudka už je o něco specifičtější a za pomoci přítlaku vytváří jemné nebo naopak syté tóny. Rudku lze využít i na vlhký podklad, čímž dochází k lehkému rozpouštění linek (Roeselová 1996, s. 28-56). Při použití uhlu lze rovněž tlakem při kreslení odlišit tóny, ale vzhledem ke skutečnosti, že uhl je nejměkčí kresebný materiál, tak je možné vytvořit skutečně velmi jemné tóny (Teissig 1995, s. 89). Kresba dřívkem s využitím inkoustu nebo tuše je pro mladší žáky nejvhodnější a perokresba se hodí spíše pro žáky s již nabytými zkušenostmi s více výtvarnými technikami. Kresba štětcem by měla být ponechána spíše výtvarně vyspělejším žákům nebo ji lze využít při výtvarných hrách a etudách. Stejně tak jako tužka, tak i fixy jsou pro děti známé a oblíbené, ale neumožňují odlišení linky přítlakem (Roeselová 1996, s. 28-56).

4.3.2 MALBA

Malba se ve výtvarném projevu dítěte objevuje v několika podobách. Stejně jako tomu bylo u kresby, tak podoba malby může vycházet jak z představy, tak z pozorování a skutečnosti, ale navíc se zde vyskytuje malba návrhová. Právě malba návrhová je u mladších dětí nejčastější variantou výtvarných etud, jelikož při ní žáci zkoumají vlastnosti barev a barevných vazeb (Roeselová 1996, s. 64-65).

Pro malbu se využívají barvy temperové, akrylové, akvarelové nebo olejové. Pastel leží na rozhraní kresby a malby, avšak spadá spíše do malby (Roeselová 1996, s. 82). Pro techniku akvarelu jsou nejvhodnější barvy akvarelové, štětce a speciální papír, ale lze využít i vodové barvy, které ovšem nejsou natolik vhodné vzhledem k nevýrazným barvám. Stejně tak lze pro práci využít obyčejné školní čtvrtky (Petrásková 2014, s. 9-11). V mladším školním věku jsou pro malbu a její techniky nejvhodnější barvy temperové, a to vzhledem k jejich vlastnostem příznivým pro tvorbu s dětmi, tedy malbu nejen štětcem, ale i prsty (Cejpková 2015, s. 6-9).

Malba olejovými, akrylovými nebo akvarelovými barvami vyžaduje nejenom specifickou techniku, ale i specifické materiály pro samotnou tvorbu, jako např. speciální akvarelové papíry nebo plátno. Zmiňované temperové barvy umožňují volbu mezi řídkou a hustší konzistencí, přičemž pro děti mladšího školního věku je vhodná spíše konzistence hustší, aby se dala dobře roztírat. Temperové barvy je sice možné ředit vodou, ale není to potřeba, tudíž děti nemusí odhadovat, jak moc je třeba štětec namočit, když ještě nemají dostatečné znalosti s technikou malby a užitím barev (Cejpková 2015, s. 8-9).

4.3.3 GRAFIKA

V rámci výtvarné výchovy jsou grafické techniky využívány o něco méně než malba a kresba obecně. Volná grafika buduje u dítěte základy grafického vyjadřování a postupně dochází k rozvoji grafického myšlení, kdy žák objevuje, že do malého formátu nelze uzavřít celý svět a musí tak využít jen podstatné rysy reality a opustit od některých detailů. Užitá, a zvláště propagační grafika je vhodná spíše pro starší žáky, jelikož při její realizaci musí žák uvažovat o funkci předmětu a přizpůsobit tomu i výtvarné řešení (Roeselová 1996, s. 94-95).

V začátku by měly být zařazeny přípravné grafické techniky jako gumotisk, rytá kresba, odkrývací techniky na voskovém podkladu, hry s otisky nebo kreslený monotyp (protisk).

Následně je vhodné přejít k samotným grafickým technikám, kam lze zařadit techniky tisku z výšky (tisk ze šablon nebo z koláže, papírořez, sádroryt, linoryt), techniky tisku z hloubky (papírořez a suchá jehla), techniky tisku z plochy (monotyp a sítotisk) a další grafické a soudobé technika (xeroxová nebo počítačová grafika). (Roeselová 1996, s. 98-139).

4.3.4 PLASTICKÁ A PROSTOROVÁ TVORBA

Plastickou a prostorovou tvorbu lze rozdělit na tři okruhy. Prvním okruh tvoří modelování a tvarování z představy, které vychází z výtvarného námětu a jeho plastického přepisu. Tématem bývá často lidská nebo zvířecí postava. Za druhý okruh lze označit modelování, motivované pozorováním skutečností. K poslednímu okruhu patří výtvarné hry a prostorové etudy. Výtvarné hry napomáhají dítěti objevit, jak zacházet s různými materiály, jak je tvarovat nebo modelovat a vzájemně kombinovat. Kompoziční etudy slouží žákům k poznávání souvislostí plastického projevu a prostorové tvorby (Roeselová 1996, s. 147).

Plastickou a prostorovou tvorbu lze pojmut několika způsoby, a to sochařským, skulptivním nebo keramickým pojetím, ale i tvarováním materiálu nebo konstruováním. K modelování v sochařském pojetí se využívá sochařská hlína a sádra. Sochařská hlína je nejvhodnějším materiálem pro modelování za pomoci přidávání nebo ubírání hmoty a následného tvarování pomocí rukou nebo špachtlí apod. Skulptivní pojetí modelování je založeno na odebírání materiálů (dřevo, porobeton, polystyren, jádrové mýdlo apod.). Keramické pojetí modelování mívá u prvních pokusů výrazně dekorativní ráz. Tvarování materiálu (plastika) může být řešeno v reliéfním nebo prostorovém pojetí za pomoci různých materiálů (papír, folie, plech, drát atd.). Konstruování z daných prvků rozvíjí prostorové cítění a umožňuje dítěti pouze upravit rozměr nebo barevnost předem daných prvků (Roeselová 1996, s. 151-190).

4.3.5 MÉNĚ OBVYKLÉ VÝTVARNÉ POSTUPY

Za méně obvyklé výtvarné techniky a postupy lze označit koláž, muchláž, roláž, frotáž a dekoláž. U koláže se využívá především stříhání, trhání, mačkání, barvení apod., aby bylo možné následně z jednotlivých prvků vytvořit výsledný obraz. Muchláž vychází ze zvýraznění nebo tónování zajímavých plošek nebo detailů na zmuchlaném papíru. Roláž

tvoří stříhané pásy, které mohou být doplněny kresbou. Frotáž umožňuje přenést strukturu na papír (Roeselová 1996, s. 208-212).

5 PRACOVNĚ-TECHNICKÉ ČINNOSTI

Pracovně-technické nebo též rukodělné činnosti patří k oblíbeným aktivitám dětí. U těchto činností se děti seznamují s vlastnostmi materiálů, pomůckami a nářadím. Před každou činností poznávají děti pravidla bezpečnosti práce s konkrétním materiálem a pomůckami. Činnosti musí být voleny tak, aby odpovídaly věku dětí a jejich schopnostem, tedy aby byly pro ně zvládnutelné. Během činnosti by měl pedagog děti povzbuzovat a v případě potřeby jim pomáhat, respektive spíše usměrňovat a radit (Kalábová 2007, s. 33-34). Pokud je to možné, měla by být dětem ponechána možnost kreativity, vlastního uvážení a volby, jelikož i omylem nebo chybou se mohou děti mnohé naučit.

5.1 METODIKA

V rámci pracovně-technických činností lze pedagogický proces rozdělit na jednotlivé fáze s využitím různých metod, konkrétně se jedná o metody motivační, expoziční (podání látky), fixační (opakování a procvičování), diagnostické a klasifikační (ověřování výsledků). Součástí těchto jednotlivých metod jsou další metody, které je možné v jednotlivých fázích pedagogického procesu využívat (Scigiel, Scigielová 2003, s. 10).

Metody motivační spočívají v probuzení zájmu dítěte o učení, dané téma nebo činnost. Primární motivy vznikají z pocitu vlastní potřeby a mají největší hodnotu z hlediska didaktiky, jelikož se dítě samo motivovalo. Pokud pedagog musí u dítěte vybudit a stimulovat motivaci, jedná se o motivaci sekundární. Úkolem pedagoga je v takovém případě vzbudit v dítěti takový zájem, tudíž i motivaci, aby daný úkol nebo cíl chtělo samo splnit, přičemž v tomto okamžiku se ze sekundární stává motivace primární. Vzbuzení zájmu o danou činnost nebo téma je vhodné zařadit na začátku hodiny, ale motivace musí být udržena i v průběhu konání daných aktivit. Způsoby motivování dětí musí být upraveny dle jejich věku. Konkrétně u dětí mladšího školního věku je vhodné vyučovací metody často střídát a využívat motivační vyprávění, četbu atp. Nevhodně zvolený typ motivace může mít negativní následky (Scigiel, Scigielová 2003, s. 11).

Ve fázi pochopení nové látky existuje hned několik základních expozičních vyučovacích metod. Metoda pozorování jevů, kam patří i pokusy, má při osvojování znalostí velký význam a vyžaduje od žáků soustředění, pozornost a intenzivní činnost smyslových orgánů. Problémová metoda je jednou z nejefektivnějších, jelikož žák musí svým vlastním aktivním zkoumáním vyřešit daný problém teoreticky nebo prakticky. Metoda vysvětlování se často

pojí s jinými metodami. Pedagog při vysvětlování vede žáka od myšlenky k myšlence. Komplexní vyučovací metodou v pracovních-technických činnostech je instruktáž (pohybová demonstrace), která bývá ústní, doplněná o názorné předvádění, jímž se má žák danou činnost naučit. K doplnění předvádění a pozorování lze využít metodu vyprávění, která se zaměřuje na představy, city a fantazii žáka. Případně lze využít metody dialogické (rozhovor), které prohlubují, upevňují a systematizují vědomosti i při jejich kontrole (Scigel, Scigelová 2003, s. 12-18).

K metodám fixačním patří opakování a procvičování dovedností, v případě pracovních-technických činností se většinou jedná o motorický trénink. Opakování a procvičování patří k základním formám řízeného a usměrněného učení. Dítě si tak osvojuje a rozvíjí nejenom vědomosti a dovednosti, ale i návyky s tím spojené. Cílem těchto metod je tedy osvojení určitých motorických a pracovních dovedností a znalostí, které může dítě využít v běžném životě, v rámci pracovních-technických činností se může jednat např. o práci s kladivem. Procvičování (trénink) prochází několika fázemi. První fáze spočívá v seznámení žáků s požadavky na danou činnost, a to nejlépe s využitím názorných pomůcek nebo předvedení. V druhé fázi si žák sám danou činnost zkouší a pedagog jej během toho opravuje a upozorňuje na chyby, aby si žák nezafixoval špatný návyk (špatné držení nástroje, nesprávný postoj atp.). V další fázi se pohyby koordinují a činnost se zlepšuje, jelikož se jednotlivé vjemy (zrakové, hmatové a pohybové) spojují. Ve fázi čtvrté žák danou činnost vykonává správně, nemusí se tolik soustředit a pohyby jsou zcela zafixované. V poslední fázi zvládá přechod na další obdobnou činnost (Scigel, Scigelová 2003, s. 18).

Pro hodnocení dětí jsou užívány metody diagnostické a klasifikační, aby bylo možné zjistit míru vědomostí a znalostí dětí, ale také zpětnou vazbu pro pedagoga, tedy identifikovat, zda je zvolený postup správný. V rámci družiny nebo zájmových kroužků samozřejmě nejsou děti klasifikovány známkami, ale lze využít metody systematického a soustavného pozorování, hodnocení výsledků dané činnosti nebo hodnocení dle výsledků v soutěži, na výstavě atd. Výsledky hodnocení mohou být veřejné a vyjádřené např. pomocí bodového systému (Scigel, Scigelová 2003, s. 19).

Vychovatel při přípravě činností vychází primárně z tematického plánu. Jednotlivé činnosti však plánuje např. dle ročního období, svátků, tradic nebo jiných aspektů, jako je např. návaznost na probírané učivo. Vychovatel v rámci své přípravy musí zvolit téma nebo námět, metodu realizace a organizační formu (Pávková, Hájek 2007, s. 100).

5.2 VÝZNAM A CÍL PRACOVNĚ-TECHNICKÉ ČINNOSTI

Význam pracovních-technických činností spočívá v rozvoji senzomotorických dovedností a rozvoji technického myšlení (Honzíková 2009, s. 68). Stejně tak jimi lze rozvíjet schopnosti a dovednosti dětí, schopnost jejich vzájemné spolupráce a práce v týmech, zodpovědnost a udržování pořádku (Kalábová 2007, s. 34). V rámci pracovních-technických činností mohou žáci propojit získané teoretické poznatky z vyučování a lépe si je osvojit při praktické zkušenosti, kterou si prožijí. Z tohoto pohledu má tento typ činnosti především poznávací a výchovný význam (Scigiel, Scigielová 2003, s. 7).

Cílem pracovních-technických činností je rozšíření vědomostí o některých materiálech a jejich vlastnostech, zacházení s pomůckami a nástroji a rozvoj pracovních-praktických a motorických dovedností. Dalším cílem je rozvoj jemné motoriky dítěte a jeho trpělivosti při zacházení s nástroji a práci s materiálem. Rovněž by všechny činnosti měly vést k aktivitě, vynalézavosti a tvořivému přístupu (Kalábová 2007, s. 33-34).

5.3 DRUHÝ PRACOVNĚ-TECHNICKÝCH ČINNOSTÍ

I přes technologický pokrok a zcela odlišné okruhy zájmu dětí v dnešní době lze stále rozvíjet zájmy dětí i v jiných oblastech, tedy i v oblasti pracovních-technické, ačkoliv se to především u starších dětí může zdát jako náročný úkol. V rámci těchto činností lze pracovat s různými materiály, jako je papír a jeho různé formy, karton, dřevo, kov, textil, plasty, sklo, přírodní materiály, modelovací hmoty nebo technické materiály (Honzíková 2009, s. 67). Při rukodělných činnostech s přírodními materiály se děti učí samostatně navlékat materiály, slepovat, stříhat, vázat, propichovat, čímž mohou vytvářet koláže dekorace, ozdoby, náhrdelníky atd. Lze využít i další materiály, od papíru až po plasty, a to při podobných činnostech. V rámci rozvoje senzomotorických schopností dětí je vhodné zařadit rovněž modelování, tedy obecně práci s modelovací hmotou. Děti se naučí válet, vykrajovat, modelovat a používat různé nástroje. Pro modelování lze využít nejen klasickou modelínu, ale i různé polymerové hmoty, slaná těsta, hlínu, speciální modelovací písek a další. Papír a jeho další formy (karton, balící papír atd.) mohou děti skládat, slepovat, vystřihovat, mačkat a tvořit tak různé skládky, ozdoby nebo koláže. Při práci s textilem se nejčastěji využívá různé vyšívání, háčkování, šití nebo úpravy textilu jejich barvením apod. (Pávková, Hájek 2007, s. 101-102).

Zajímavou součástí pracovních-technických činností může být montáž nebo demontáž běžné věci denní potřeby nebo údržba či opravy např. kola nebo koloběžky. Tyto aktivity mohou zajímat především chlapce. Práce se stavebnicemi nebo další konstruktivní práce mohou být u dětí velmi oblíbené, znají je z oblíbeného Lega. Další možností mohou být různé modelářské práce nebo činnosti s elektronikou, elektrotechnikou apod. (Honzíková 2009, s. 67). V dnešní době bývají družiny vybaveny počítači, které lze v rámci pracovních-technických činností využít např. pro práci v programu pro úpravy fotografií. Je však otázkou, zda děti nemají v životě mimo školu dostatek technologií a jestli musí být právě práce s počítačem zařazována do aktivit v rámci družiny, nicméně jedná se u dnešních předškolních i školních dětí o běžnou součást života, kterou se mohou naučit účelně využívat a rozvíjet tak např. svoji kreativitu.

Pokud to prostředí a podmínky umožňují, další z možností využití času při pracovních-technických činnostech je pěstování rostlin, a to nejenom na školním pozemku, ale i v interiéru. Děti mohou sledovat, jak rostliny s jejich péčí prospívají a rostou. Z oblasti přírody mohou být zařazeny do programu i ekologické aktivity, jako je např. údržba lesa nebo výroba krmítek a budek (Honzíková 2009, s. 67). Zvláště u mladších dětí se těší oblíbené námětové hry, jako je hra na obchod, kadeřníka, školu atd. Rovněž lze zařadit práce prostorové nebo tvorbu plastických koláží. Především pro dívky mohou být zajímavé činnosti spojené s výrobou nebo přetvořením textilií (Kalábová 2007, s. 33-34).

V rámci pracovních-technických činností mohou být pro děti také velmi zajímavé různé řemeslné činnosti, které postupně zanikly nebo jsou v dnešní době velmi ojedinělé. Děti mohou být seznámeny s řemesly, jako je bednář, kovář, hrnčíř, sklář apod. Do některých řemesel se mohou děti samy zapojit a vyzkoušet si je, např. tisk na tkaninu nebo košíkářství. Přínosné může být i zapojit do pracovních-technických činností přípravu pokrmů (Honzíková 2009, s. 67).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 NAVRŽENÝ VÝTVARNĚ-PRACOVNÍ PROGRAM

Mým cílem v praktické části bakalářské práce je realizace výtvarně-pracovního programu jako součást performativních činností ve školní družině. Realizaci programu jsem propojila do každodenních rituálů, které se v životě jedince vyskytují.

Výtvarný program se velmi vhodně prolíná v činnostech školní družiny. A velmi často doplňuje aktivity, které jsou součástí programu školní družiny, ale i školní výuky jako takové. Prohlubuje celkový prožitek z aktivit konaných ve školní družině, propojuje jednotlivé činnosti a dává jim zajímavý rozměr. Vhodně oživuje vzpomínky z každodenních rituálů, které jsou součástí náplně ŠD.

K volbě výtvarných činností do náplně programu v ŠD jsem měla více důvodů. Při studiu na vysoké škole mě ovlivnilo mnoho volitelných předmětů zaměřených na tuto oblast. Dalším důvodem byla má účast na kurzech a seminářích zaměřených na výtvarné a pracovní-technické činnosti. Sama ráda vytvářím a předělávám staré věci na nové, používám recyklovaný materiál a objevuji málo používané techniky. Také mě inspirují mnohé knihy, časopisy a webové portály. Se zajímavými náměty přicházejí nejen knižní publikace a internetové stránky, ale i televizní programy.

Děti potřebují, aby jim činnost ve školní družině přinášela pocity spokojenosti a zábavu. Klade důraz na rozvoj představitosti, znalosti v oblasti sociální interakce, rozvoj spolupráce, komunikace, jemné motoriky.

Školní družina při naší základní škole pracuje dle celoročního plánu, který je pravidelně obnovován a je zaměřen na konkrétní témata. Dále vytvářím plány měsíční a také týdenní. Tyto plány jsou již obohaceny jednotlivými činnostmi, které nás v daném období provázejí. Děti jsou v každém měsíci s programem seznámeny, na základě těchto plánů ve školní družině pracujeme a tvoříme. Činnosti ve školní družině jsou pestré a vzájemně se propojují. Ostatní aktivity, kterými jsou např. výlety, pohybová rekreace, relaxace i odpočinek, zájmové činnosti jiného charakteru než je výtvarná a pracovní-technická činnost jsou také inspirací k námětům výtvarným.

Všechny činnosti jsem připravovala s ohledem na charaktery a temperament dětí, tak aby se mohly rozhodnout, zda se do aktivit zapojí, tedy formou dobrovolnosti. Všechny aktivity připravuji, aby byl zájem dětí, co možná nejvyšší. Ochota zapojení dětí do činností bývá vysoká. K uvedení dětí do výtvarného programu mi posloužilo nepřeborné množství knižních publikací. Během školního roku jsme pracovali na výtvarných programech propojených do všech činností ŠD.

V textu je dále přiblížen cíl praktické části, koncept navrženého výtvarně-pracovního programu, který je následně detailně popsán, včetně zjištěných výsledků na souboru vybraných dětí, navštěvujících školní družinu.

6.1 KONCEPCE NAVRŽENÉHO PROGRAMU

Na základě teoretických východisek, zejména však vlastní zkušenosti s výtvarnými a pracovními aktivitami s dětmi mladšího školního věku byl vytvořen program tvořený osmi hlavními aktivitami. Cílem bylo navržení programu pro školní družinu, který se zaměřuje na rozvoj motoriky, kreativity a kladného vztahu dětí k výtvarným a rukodělným činnostem jako vhodné náplně volného času.

Stanoveny byly také dílčí cíle a jednotlivé úkoly. Dílčí cíle byly následující:

- seznámit děti s novými, dosud jim neznámými materiály pro výtvarné činnosti;
- seznámit děti s novými výtvarnými technikami;
- učit žáky k vhodnému používání pracovních nástrojů a osvojení základních pracovních návyků;
- rozvíjení a procvičování jemné motoriky pomocí vybraných pracovních činností (šití, stříhání apod.);
- prohloubení znalostí dětí z oblasti přírodovědy a ekologie.

Formulované úkoly byly následující:

- ukázat dětem zajímavé výtvarné techniky;

- rozvíjet zájem dětí o výtvarné a pracovní činnosti;
- nabídnout dětem příjemné a smysluplné trávení volného času;
- rozšířit vztah dětí k věcem kolem nich, ukázat možnost využití věcí již použitých;
- prohloubit vzájemný vztah mezi dětmi pomocí výtvarných činností, prováděných ve skupině;
- rozvoj estetického citění nabídkou vhodných činností a s využitím reflexe vlastní práce žáky;
- procvičování jemné motoriky dětí prostřednictvím aktivit cílených na tuto dovednost.

Formulovány byly také konkrétní výtvarné cíle v jednotlivých metodických listech, které jsou představeny v kapitole 5.4.

- **Vesmír** – vyzkoušet si výrazové možnosti rezerváže, pochopení symetrie, vyzkoušení si plošného zobrazení, vhodné používání pracovních nástrojů, osvojení si základních pracovních návyků;
- **Americký jaguár** – dítě pozná vybrané materiály, určí jejich užití vlastnosti, rozlišuje a poznává druhy papíru, využívá možnosti recyklace papíru;
- **Květinové brože** – osvojení pracovních dovedností při práci s textilem, dítě se naučí základní stehy a základy šití, zvládá jednoduché techniky šití, udržuje pořádek na svém pracovním místě, rozlišuje vlastnosti textilních materiálů, zvládá základy kombinování textilních materiálů, umí vhodně kombinovat barvy;
- **Jeskynní malby** – dítě si vyzkouší techniku muchláže, umí pracovat se suchým pastelem, zná vlastnosti suchého pastelu, umí vytvořit šablonu, pozná funkce a užití pracovních materiálů;
- **Osení** – zná lidové zvyky a tradice, získá vztah k lidové tvorbě, seznámí se s historií, umí sázet sazenice, pozoruje klíčivost a růst, dokáže se postarat o zasazené rostliny, volí vhodné pomůcky pro pěstování, poznává různé typy manuální lidské práce;
- **Chatrče** – elementární dovednosti při skupinové práci, rozvoj vytrvalosti a soustavnosti, dítě vytváří plošné práce, učí se vytvářet pláště těles, využívá poznatků o geometrických tvarech k vlastnímu experimentálnímu vyjádření, učí se dekorovat.

- **Příbytky** – konstrukční činnost zaměřená na sestavování stavby podle představy, plošné vyjádření, využívá různé materiály, pozná funkce a užití rozdílných materiálů;
- **Batika** – učí se dekorovat práškovou barvou oděv, zvládá jednoduché techniky úvazu a druhy dekoru textilních materiálů, poznává vlastnosti textilních materiálů;

Jak již bylo uváděno, vycházeno bylo z odborných knih, metodou práce byla tedy analýza dokumentů a dále pozorování dětí. Děti potřebují, aby jim činnost ve školní družině přinášela pocity spokojenosti, radosti a zábavy. Navržené aktivity zohledňují věk dětí a cílí na rozvoj klíčových kompetencí stanovených v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Důraz je kladen také na rozvoj představivosti a seznámení dětí s uměním, zohledněna je při jednotlivých činnostech vzájemná interakce dětí, tedy posilovány jsou jejich sociální dovednosti a též oblast jemné motoriky.

Všechny dále v textu popsané činnosti jsem také připravovala s ohledem na charakter a temperament dětí, zohledněn byl faktor dobrovolnosti. Důležité je děti vhodně k činnostem motivovat, což závisí i na samotné nabídce aktivit. Ochota zapojení dětí do činností bývá vysoká.

Při činnostech ve školní družině je nutné zajistit bezpečnost dětí. S dětmi je zapotřebí vždy probrat pravidla bezpečnosti při jednotlivých činnostech. Zájmové činnosti vyžadují stejně jako ostatní volnočasové aktivity svá pravidla bezpečnosti. Před jednotlivými aktivitami ve třídě je zapotřebí zajistit bezpečnost při manipulaci s ostrými předměty, rozličnými barvami, lepidly, fixovacími spreji, barvami atd. Děti nemohou být ponechány bez dozoru, nelze tedy opustit třídu. Vychovatel dohlíží také na správné a bezpečné větrání místnosti, udržení kázně a pořádku na pracovní ploše a kolem ní. Po ukončení činnosti by se děti měly podílet na úklid třídy. S dětmi je vhodné určit zásady pro práci při výtvarných a pracovních-technických činnostech.

Děti by si měly samy připravit svá pracovní místa, stoly by měly být zakryté novinami nebo igelitovými ubrusy, je vhodné užívat ochranné oblečení (zástěry, dlouhá trička či košile). K dispozici by měly být hadříky a papírové role jednorázových ručníků, vhodné mycí přípravky a speciální přípravky na mytí rukou.

6.2 CHARAKTERISTIKA ŠKOLNÍ DRUŽINY

Školní družina se nachází při základní škole, škola je zároveň fakultní základní školou při Univerzitě Karlově. Škola se nachází ve starobylé budově bývalého reálného gymnázia. Vzdělává se na ní téměř 500 žáků. Jedná se o školu s ročníky od 1. – 9. třídy, průměrná naplněnost tříd činí přibližně 24 žáků ve třídě. Škola realizuje školní vzdělávací program „Úspěch pro každého“. Cílem je všeobecný rozvoj osobnosti a úspěch pro každého žáka, i takového, jež může být ohrožen pocitem osobního nezdaru. Náš vzdělávací program pracuje s myšlenkou, že každý umí něco jiného. Podporujeme partnerské vztahy mezi žákem a učitelem, přátelské a otevřené prostředí pro rodiče žáků. Činnost organizace pro základní školu je vymezena § 44 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a poskytuje zájmové vzdělávání ve školní družině v souladu § 111 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Důležitou funkci v naší organizaci zastává školské poradenské pracoviště, které poskytuje komplexní služby žákům, zákonným zástupcům žáků a pedagogům. Úkoly pracoviště vycházejí ze standardních činností vymezených vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb., 103/2014 Sb. a 197/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů o vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Děti ze školní družiny jsou rozděleny do šesti oddělení. Ke svým aktivitám využívá družina třídy, ve kterých v dopoledních hodinách probíhá výuka. Děti mají v ranních a večerních hodinách k dispozici velkou třídu, která slouží pouze pro potřeby školní družiny. Každé jednotlivé oddělení disponuje moderním barevným nábytkem, součástí relaxačního koutku je dětský koberec. Třídy jsou vybaveny interaktivními tabulemi, hrami, knihami, stavebnicemi a hračkami. Všechny tyto nezbytné potřeby jsou pravidelně obnovovány a doplňovány tak, aby sloužily ke spokojenosti dětí.

Provoz školní družiny je zahájen v 6,30 hodin a po skončení výuky trvá družina do 18 hodin. Během provozu družiny jsou dětem nabídnuty odpočinkové, sportovní, výtvarné, literární, přírodovědné činnosti. Děti často navštěvují zájmové útvary, které vedou vychovatelky školní družiny a pedagogové školy. Zároveň družina nabízí každou středu mimořádné aktivity, výlety, exkurze pro její svěřence.

V průběhu roku se družina zapojuje do velkých akcí pořádaných městskou částí. Jedná se o různé výstavy z prací našich dětí, vernisáže, zdobení vánočních stromků, grilování

na zahradě školy, pálení čarodějnic, soutěže mezi žáky škol naší městské části atd. Vzhledem k povaze školy navštěvují školu a školní družinu studenti a studentky pedagogických škol.

Školní družina pracuje dle školního vzdělávacího programu a také svého vnitřního řádu. Vychovatelé pracují dle ročního plánu a zároveň vytvářejí týdenní plány, které jsou synchronizovány s programem ročním. Vychovatelé s dětmi využívají všechny odborné pracovny, tělocvičnu, cvičnou kuchyňku, školní hřiště atd. Družinu navštěvují děti od první po pátou třídu dle kapacitních možností školní družiny.

Školní družina pracuje dle celoročního plánu, který je pravidelně obnovován a je zaměřen na konkrétní témata. Dále jsou vytvářeny plány měsíční a také týdenní. Tyto plány jsou již obohaceny jednotlivými činnostmi, které děti v daném období provázejí. Děti jsou v každém měsíci s programem seznámeny, na základě těchto plánů ve školní družině pracují a tvoří. Činnosti ve školní družině jsou pestré a vzájemně se propojují. Ostatní aktivity, kterými jsou např. výlety, pohybová rekreace, relaxace i odpočinek, zájmové činnosti jiného charakteru než výtvarná a pracovní technická činnost jsou také inspirací k námětům výtvarným.

6.3 CHARAKTERISTIKA CÍLOVÉ SKUPINY PROGRAMU

Program je vytvářen pro 5. oddělení družiny, toto oddělení je složeno z žáků 4. ročníku. Oddělení navštěvuje 28 žáků ve věku 9-10 let. Heterogenní skupina dětí je složená ze třinácti dívek a patnácti chlapců. Velmi zajímavou skutečností je vysoký počet dětí bilingvních a dětí cizinců nejen ze zemí EU, ale i třetích zemí. Ve skupině mého oddělení jsou 4 cizí státní příslušníci a 5 dětí z bilingvního prostředí. Děti z tohoto oddělení se k sobě chovají velmi dobře, převládá pozitivní a přátelské klima. Většina žáků navštěvující školní družinu jsou žáky stejné třídy a vzájemně se respektují.

Společně výborně vycházíme a máme mezi sebou partnerské a přátelské vztahy. Děti jsou motivované, dobře přizpůsobivé a proto realizace výtvarného programu byla velmi příjemným počinem. Žáci jsou otevření a nebojí se prezentovat své pocity a dojmy.

Pro kvalitní realizaci programu jsem se snažila děti vhodně namotivovat, překvapit a zaujmout. Každé dítě je jiné, je tedy nutné pracovat s jejich odlišnostmi a potřebami.

Ve skupině je více chlapců než dívek. Hoši jsou dynamičtější, neklidnější a útočnější než dívky. U chlapců je potřebné více zaujmout a činnost oživit sportem, aktivitami, hrami apod.

Jeden z chlapců vyžaduje pomoc asistenta pedagoga, a to z důvodu poruchy pozornosti. Některé děti se též potýkají s nesoustředěností, jiné jsou více samotářské a je obtížné je získat pro skupinovou práci. Každé dítě vykazuje odlišné psychomotorické tempo, zároveň je zapotřebí odlišně pracovat s motivací: u někoho je vhodné často chválit a povzbuzovat k další aktivitě, jiné děti upřednostňují samostatnou práci. Vychovatel tedy musí všechna tato specifika zohlednit a nabídnout program, který dokáže zaujmout všechny děti, zároveň musí být vychovatel při koncepci programu vytvořený dostatečný prostor pro individuální práci s žáky.

Zpozorované odlišnosti u některých žáků:

Chlapec M. - je velmi samotářský, nerad spolupracuje s ostatními, nevyhledává společnost, neshodne se s ostatními.

Chlapec V. - vyžadující speciální péči asistenta, nevyzrálý, nesoustředěný, velmi hovorný, špatná koncentrace pozornosti, chce být středem pozornosti dospělých, ale i dětí, nesamostatný.

Chlapec T. – nepřiměřené rychlé tempo, nepřesný, velmi nevyzrálý výtvarný projev, osobité pojetí všech zadaných úloh, stálé prosazování svých názorů, domáhající se neustálé chvály a upozorňující na své přednosti, nadřazenost vůči spolužákům, časté vyvolávání konfliktních situací, v kolektivu výrazně neoblíbený.

Dívky – rozumné, klidné se zájmem, pečlivé, snaživé a motivované.

Dívka T. – velmi šikovná, snaživá, inteligentní, ale výrazně stydlivá.

Dívka V. – výtvarný projev na vysoké úrovni, talentovaná, precizní a nápaditá, vstřícná a ochotná pomoci méně zdatným dětem.

S ohledem na propojenost činnosti školní družiny a vlastní výuky ve škole, jsou u dětí v rámci nabízených aktivit programu rozvíjeny klíčové kompetence stanovené v RVP ZV, a to všechny z nich, tedy kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence pracovní. Kompetence pracovní zaujímá pozici pouze v základním vzdělávání a školní družina je místem, v němž se lze na posilování těchto dovedností a schopností zaměřit ve větší míře, než je tomu při spíše teoretické výuce. Pracovní kompetence upevňuje manuální zručnost a je důležitá při pracovním uplatnění. Tím, že jsou aktivity koncipovány z velké části jako skupinové, zároveň jejich obsah akcentuje vzdělávací obsah v RVP ZV,

lze konstatovat, že jsou posilovány všechny výše uvedené kompetence a program lze tedy doporučit i jiným skupinám dětí, než u nichž byl užit jako pilotní.

6.4 METODICKÉ LISTY

Dále v textu jsou představeny jednotlivé metodické listy. Každý metodický list obsahuje základní charakteristiku činnosti, popisuje vybrané parametry (výchovně-vzdělávací cíl aktivity, časová dotace, počet dětí, potřebné pomůcky a materiál, postup činnosti) aktivity a v závěru každého listu je také podána reflexe dětí, které se aktivity zúčastnily. Tato reflexe napomáhá porozumět přínosu aktivit a dokazuje též naplnění stanovených cílů.

1. VESMÍR

Časová dotace: 2 hodiny

1 hodina na natírání, 1 hodina na vyškrabávání

Počet dětí: 19

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Seznámit a prohloubit znalosti o vesmíru, uvědomit si rozdílnost v barevnosti a velikosti planet sluneční soustavy. Seznámit děti se zajímavou grafickou technikou (odkrývací rezerváž), možnost využití recyklovaného materiálu.

Úkoly: Práce s kartonem od nápojů, obtížná příprava kartonu před vyrýváním. Technika nanášení barvy v dostatečné hustotě a vrstvě.

Motivace: Použití kartonů na mléčné nápoje a koktejly – piknik na hřišti školy. Příběh o vzniku vesmíru.

Pomůcky a materiál: krabice od nápoje, černá nebo tmavě modrá temperová barva, ploché štětce, tekuté mýdlo nebo prostředek na mytí nádobí, špejle s hrotem, rydla, velká jehla nebo kružítko.

Popis pracovního postupu: Krabice od nápojů pečlivě omyjeme a důkladně osušíme, z kartonu vystříháme obdélník nebo čtverec o velikosti cca 15 x 16 cm. Temperovou barvu si rozmícháme s malým množstvím tekutého mýdla nebo mycího prostředku, barvu neředíme vodou. Takto připravenou barvou natřeme nápojový karton po rubové straně (stříbrná fólie) a necháme uschnout. Po zaschnutí vyrýváme pomocí jehel, kružítko a špejlí s hrotem motivy planet, hvězd, souhvězdí apod. (obr. č. 1)

Reflektivní část programu: Při závěrečném hodnocení je vhodné se s dětmi zaměřit na prožitky při dané aktivitě. V rámci představené skupiny dětí bylo k provedení reflexe využito teploměru zobrazeného na podlaze učebny. Děti na něm mohly zaznamenat, jak je práce zaujala a bavila, a to od možnosti: nuda – střed – velká zábava. Řešili jsme situace, s kterými se děti při tvorbě setkaly (nedostatečná hustota barvy a posléze obtížné vyškrabávání). Některé děti uvedly, že měly problém s natíráním kartonu od nápoje. Jeden chlapec zjistil, že se mohlo jednat o přílišné naředění temperové barvy vodou nebo tekutým mýdlem, což ostatní děti potvrdily. Děti se shodly, že byly netrpělivé při čekání na zasychání barvy a následném náročném úklidu.

Navazující aktivity: Práce s pracovními listy (žáci čtvrtého a následně pátého ročníku probírají vesmír v přírodovědě, která je na naší škole součástí předmětu nazvaného ČAS. Pracovní listy byly vybrány s ohledem na procvičení probraného učiva a zároveň byly podány hravou a zábavnou formu vhodnou pro činnosti ve školní družině), Bitva korábů (pohybová hra pro skupinky dětí, jejíž cílem je sbírání hvězdného prachu) a Vesmír stříkanou technikou (skupinová výtvarná práce s rozstříkáváním barvy pomocí sítko a zubních kartáčků).

Vyhodnocení: Aktivitu hodnotily děti kladně, nebylo nutné je příliš motivovat k jejímu provádění. Pochvalovaly si možnost práce s recyklovaným materiálem. Kladné ohlasy byly i na znalosti získané k vesmíru. Děti chválily i doplňující program k této tematice, ať už se jednalo o sportovní skupinovou hru, pracovní listy či společnou velkoplošnou výtvarnou

práci. Na hodnotícím teploměru děti označovaly pouze z možností „střed“ a „velká zábava“, kdy 3 děti označily „střed“ a 15 žáků označilo „velká zábava“. S dětmi jsme v závěru diskutovali o jejich pocitech.

Příklady reflexí dětí:

„Moc mě to bavilo, byla to velká zábava“.

„Zajímám se o vesmír, rád chodím do planetária, byla to dobrá činnost. Nejvíc mě bavilo vyrývání planet do nanesené barvy. Jsem rád, že naše díla paní vychovatelka vystavila, několikrát jsem na chodbě zaslechl chválu na naší práci“.

„Nikdy jsem nic takového nedělala, s krabicí od mléka to byl bezvadný nápad, maminka doma říkala, že ve družině děláme moc hezké věci“.

„Dobrá zábava, barvu jsem měl i na obličejí, ale práce se mi moc povedla“.

Obrázek 1 Vesmír

Zdroj: autorka práce

2. AMERICKÝ JAGUÁR

Časová dotace: 3 hodiny

Počet dětí: 16

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Předat dětem vědomosti o živočiších naší planety, ukázat rozmanitost živé přírody, představit život v různých podnebných pásech. Podrobněji je informovat o šelmách, konkrétně kočkovitých. Posílit vztah k živé přírodě, naučit děti chovat se k přírodě ohleduplně a šetrně, pečovat o ni. Utvořit v dětech smysl pro barevnou kompozici, kreativní kombinování výtvarných materiálů. Naučit děti míchat barvy, představit výtvarné odlišnosti kočkovitých šelem, využitím poznatků z přírody.

Úkoly: Zvládnout míchání barev, vytvářet nové odstíny barev.

Motivace: Návštěva zoologické zahrady v Praze, prohlídka celé zahrady se zaměřením na kočkovité šelmy. Povídání o šelmách a zadání zábavného kvízu, v němž děti hledají odpovědi na otázky na popiskách u jednotlivých šelem.

Pomůcky: Bílá čtvrtka A3, kancelářský papír, papírová taška na potraviny (hnědá), tužka, guma, černý popisovač, vodové barvy, kulaté štětce, bílý suchý a voskový pastel, mastné pastely, nůžky, lepidlo, houbička.

Postup: S bílým voskovým pastelem nakreslíme na bílý kreslicí karton různé druhy listů. Čtvrtku pomocí houbičky navlhčíme a zapouštíme odstíny zelené barvy, tyto odstíny získáme mícháním modré do žluté barvy. Z papírové tašky vystříháme obdélník o formátu 16 x 12 cm, na takto připravenou plochu načrtneme jaguára. Kontury obtáhneme černým popisovačem a bílým pastelem vystínujeme hrud', tlamu i čumák, dokreslíme černým pastelem nebo fixem skvrny a bílou temperou a slabým štětcem nakreslíme vousy. Vrátime se k pozadí a dokreslíme rostliny a listy. Vystříženého jaguára z papírové tašky nalepíme na připravené pozadí s listy a rostlinami. Závěrem na kancelářský papír nakreslíme a vybarvíme mastnými pastely listy a rostliny a dolepíme do výkresu. (obr. č. 2)

Reflektivní část programu: Zhodnocení jsme s dětmi provedly pomocí namalovaných smajlíků. Smajlíci měly pouze změněné obličejce, aby jejich výraz označoval možnost zhodnocení celé práce. Smajlíky děti ukládaly do látkového kapsáře. Úplným závěrem jsme obrázky vystavili na chodbě školy.

Navazující aktivity: Návštěva školní knihovničky a vyhledávání knih o zvířatech. Prohlížení obrázků kočkovitých šelem a vyhledávání informací z encyklopedií a knih o zvířatech. Po prohlédnutí knih proběhla diskuze s dotazy o šelmách (Jaké druhy šelem znáš, víš, jak se dělí, čím se mohou živit kočkovité šelmy, chtěl bys potkat šelmu a střetnout se s ní tváří v tvář apod.). Závěrem následovalo pexeso, při němž děti spojovaly obrázek šelmy s jejím názvem.

Vyhodnocení: Výtvarná činnost děti oslovila již při motivaci, protože zvířata děti zajímají a mají k nim kladný vztah. Děti s velkým nadšením povídaly o zvířatech a bez ostychu prezentovaly své znalosti z oblasti živé přírody, s nadšením vyplňovaly zábavný kvíz a ještě radostněji popisovaly a představovaly svou práci. Představivost při kreslení rostlin a listů byla výjimečná. Některé děti s nadšením vymýšlely výtvarně zpracovaným květinám zajímavé názvy. Po vyhodnocení smajlíků jsme zjistili, že pouze tři děti daly smajlíka s rovnou pusou, ostatní volily smajlíka usměvavého. Tvorba amerického jaguára přiměla děti k přemýšlení o naší planetě a nezbytnosti ochrany přírody. Děti dlouhou dobu vypravovaly, jaká zvířata jsou jejich oblíbená a jaká zvířata mají doma.

Příklady reflexí dětí:

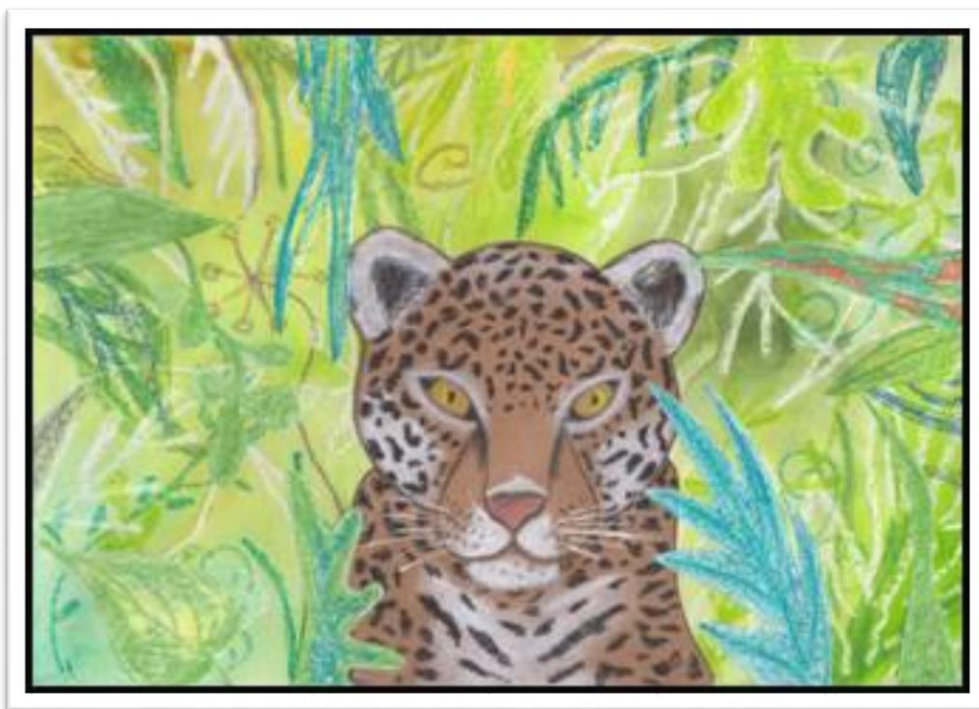
„Nejvíce mě bavila návštěva zoologické zahrady a pozorování zvířat, mám rád lvy. Práce mě bavila a mám opravdu pěkného jaguára“.

„Tento úkol se mi podařil, jsem na sebe pyšný, obvykle raději sportuji, ale jsem rád, že jsem vytvářel“.

„Sama mám doma kočku, jsou to má nejmilejší zvířata. Kamarádky říkají, že kočky umím malovat skvěle, práce mě zaujala, jsem ráda, že jsem si mohla vyzkoušet kombinování technik, nejraději pracuji se suchými pastely“.

„Nejprve jsem neviděl listy malované na bílém kartonu, ale paní vychovatelka nám poradila, ať papír natáčíme na světlo a lépe tak listy a rostliny uvidíme. Jsem rád, že jsem byl trpělivý a nevzdal se po prvním neúspěchu. Práce mě bavila“.

Dnešek byl pro mě úžasný den, nakreslil jsem jaguára jako živého, když to moji kamarádi viděli, chtěli, abych jim jaguára také nakreslil. Byl to skvělý pocit“.

Obrázek 2 Americký jaguár

Zdroj: autorka práce

3. KVĚTINOVÁ BROŽ

Časová dotace: 6 hodiny

Počet dětí: 20

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Předat dětem informace o kráse a rozmanitosti rostlin, pomoci dětem přenést jejich fantazii do textilních materiálů. Posílit v dětech trpělivost při pracovní činnosti vhodnou nápodobou a vedením. Rozvinout komunikaci a spolupráci, nebát se požádat kamaráda o pomoc. Ukázat dětem práci s textilem, seznámit je se základními druhy stehu a základy šití. Vzbudit v nich smysl pro kombinaci barev. Přetvořit původní účel materiálu do nového výtvoru.

Úkoly: Soustředit se na pracovní činnost, pracovat pečlivě, s případným využitím pomoci vychovatelky či manuálně zdatnějšího dítěte. Ponechat dětem dostatek času, aby nedošlo k vystavení dětí stresové situaci, pokud by neměly potřebný prostor pro dokončení brože.

Motivace: V této činnosti jsem motivovala více způsoby, sama jsem přišla ozdobena květinovou broží. Povídali jsme si s dětmi, jakým způsobem je možné ozdobit oblečení, jaké doplňky děti znají a zda nějaké nosí. Zároveň jsme si povídali o nadcházejícím vánočním jarmarku (ten pořádá naše škola každoročně už mnoho let), zde bychom vyrobené brože vystavovali a prodávali. Za utržené peníze děti odhlasovaly, že by rády navštívily dětský park – Mirakulum v Milovicích.

Pomůcky: Organza různých barev, filc, svíčky, korálky, knoflíky, jehly a nitě, spínací špendlíky, tavná pistole, karton.

Postup: Z kartonu si děti připraví kolečka tří velikostí, tato kolečka slouží jako šablony pro střihání koleček z organzy. Na jednu brož je potřeba alespoň čtyři vrstvy koleček vystřižených z organzy. Všechna kolečka se nahřívají nad plamenem svíčky, vzhledem k povaze materiálu se organza kroutí a vznikají nádherné okvětní lístky. Po opálení koleček je potřeba lístky do sebe poskládat podle velikosti. Takto poskládané a vhodně barevně

zvolené kombinace k sobě přišijeme. Středy květin je potřebné vyplnit korálky nebo knoflíčky, které je potřeba také přišít k okvětním lístkům. Z druhé strany brože přišijeme ještě filc (slouží jako podložka pro spínací špendlík), do kterého je potřeba vhodně umístit spínací špendlík, my jsme pro ulehčení práce špendlík přilepili tavnou pistolí. (obr. č. 3)

Reflektivní část programu: Po ukončení práce jsme si vytvořili výstavu květinových broží, děti hodnotily náročnost práce a komentovaly si vzájemně své práce. Chlapci ocenili pomoc dívek, které jim přišívaly korálky. Všechny děti kladně hodnotily jednoho z chlapců, který pomáhal s nahříváním organzy nad plamenem svíčky, jeho vytvořené okvětní lístky děti hodnotily jako nejkrásnější. Všechny děti měly z výtvaru radost a těšily se na blížící se vánoční jarmark.

Navazující aktivity: Přichystali jsme si módní přehlídku a zkusili předvést svou vytvořenou kolekci oblečení na příští sezonu. Děti si vytvořily skupiny realizačních teamů, jednoho člena zvolili modelem nebo modelkou, pro ně pak společnými silami přichystaly, vytvořily oblečení pro libovolnou příležitost. Model musel mít k zvolenému oblečení i patřičný účes a případný make-up. Skupiny prezentovaly své návrhy.

Vyhodnocení: Tuto činnost považuji za jednu z nejúspěšnějších, některé děti se k šití opakovaně vracely a ušily dvě i více květinových broží. Pro některé děti to bylo první setkání s šitím. Práce byla velmi obtížná a náročná nejen na bezpečnost, ale i na volbu vhodného postupu a metody, aby měly děti pocit, že šití zvládly a umějí alespoň základy. Brože vypadaly krásně a děti samy ohodnotily, že jsou nositelné. Na jarmarku jsme všechny brože vyprodaly během krátkého okamžiku. Ženy si brože připínaly a nosily je během celého jarmarku. Některé maminky si u nás brože objednávaly, což byla pro děti velká pocta.

Příklady reflexí dětí:

„Brože vypadají skvěle, nemůžu uvěřit, že jsem to ušil já“.

„Já jsem šil úplně poprvé, brož byla tak krásná, že kdybych nebyl kluk, tak bych jí chtěl nosit“.

„Bála jsem se pracovat se svíčkou, ale Y. mi pomohl, jsem ráda, že mě strach neodradil od tak krásné práce“.

„S maminkou šijeme, už jsem takovou brož vytvářela, ráda vyšívám. Bylo moc příjemné, že jsem mohla pomoci ostatním s přišíváním korálků, některé děti vybíraly barvy organzy podle mě“.

„Práce švadleny není vůbec snadná“.

Obrázek 3 Květinová brož

Zdroj: autorka práce

4. JESKYNNÍ MALBY

Časová dotace: 3 hodiny

Počet dětí: 17

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Provést děti historií, ukázat, jak vypadaly prehistorické nástěnné malby, abstraktní výjevy ze života v pravěku, ukázat dětem složitost přežití v dobách dávné minulosti. Ukázat způsob vytvoření barvy v pravěku. Žáci experimentují s formátem a materiálem, interpretují umělecká vyjádření minulosti. Rozvoj smyslové citlivosti (muchlání a narovnávání papíru).

Úkoly: Přesná práce s papírem, při vystřihování šablony. Dopomoc žákům méně manuálně zdatným.

Motivace: Videá z jeskyně Altamira, Lascaux. Přečtení úryvků, kdy pravěcí lidé začali zobrazovat výjevy z lovu.

Pomůcky: Barevné papíry (hnědý), čtvrtka na výrobu šablon, tužka, nůžky, suché pastely, papírové utěrky, houbička, temperové barvy, ploché štětce, žehlička, podložka na modelování.

Postup: Barevný papír zmačkáme a opět vyrovnáme. Temperovou barvou barevný papír natřeme a necháme pár minut schnout, takto připravený papír umyjeme pod tekoucí vodou, vhodné je papír před umýváním položit na plastovou podložku, aby při manipulaci nedošlo k potrhání. Papír osušíme papírovými utěrkami a vyžehlíme. Na papír místy rozmažeme suchý pastel. Vyrobíme šablonu, do které vystříhneme zjednodušený tvar zvířete. Šablonu vložíme na papír a pomocí houbičky nanášíme temperovou barvu. Doporučuji žlutou, červenou, oranžovou, hnědou, černou barvu. (obr. č. 4)

Reflexivní část programu: Komu se činnost líbila, může jít k tabuli a na předem připraveného namalovaného mamuta přilepí kus provázku jako jeho srst. Všechny děti práci hodnotily kladně a šly mamutovi nalepit chlup z provázku.

Navazující aktivity: Návštěva výstavy Zdeňka Buriana s názvem Širým světem. Výstava se nachází ve výstavních sálech obecního domu, představuje 200 originálů malíře Zdeňka Buriana. Program pro školní skupiny, který je zpestřen výkladem průvodce a pracovními listy k výstavě.

Vyhodnocení: Jeskynní malby děti zaujaly, děti hodnotily jako atraktivní práci s pomůckami, které se jim do rukou běžně nedostávají. Rády máčely papír a netrpělivě očekávaly, zda se jim papír nepotrhá a jaký podklad docílí. Důležité bylo dětem neustále připomínat bezpečnost při manipulaci s žehličkou, pro mě byla tato činnost velmi náročná, jelikož dohled nad používáním žehličky byl náročný. Většina dětí odmítla nechat si podklad vyžehlit a chtěly si manipulaci se žehličkou vyzkoušet. Překvapilo mě, jak děti úspěšně dokázaly vytvořit podklad a následně vystříhnout šablonu, až na některé výjimky. Překvapením bylo pro mě, že po závěrečném zaschnutí práce vypadaly hůře, než jsem očekávala.

Příklady reflexí dětí:

„Bavilo mě hrát si na pravěkého lovce a vytvářet výjevy z lovu. Po dokončení jeskynní malby jsme si s kamarády vytvořili pravěké lovecké zbraně a hráli jsme si na lovce“.

„Čekala jsem, co se stane s papírem po umytí, ale byla jsem zaskočená, že podklad vydržel a mohla jsem tisknout zvířata“.

„Měl jsem velké problémy pochopit vystřížení šablony uvnitř, několikrát jsem šablonu vystříhl opačně, připadal jsem si jako muž z doby ledové z knihy Mach a Šebestová“.

„Rád si hraji s vodou a zkouším nové věci, tahle výtvarná činnost mě moc zaujala, zkoušel jsem vyžehlit podklad a to se mi také moc líbilo, jak byl papír mokrá, krásně usychal pod žehličkou, připadalo mi to jako kouzlo“.

„Výtvarná výchova mě baví, ale tato práce se mi příliš nepovedla, většinou mám hezčí výtvary, ale bylo to zábavné“.

„Jeskynní malby byly moc hezké, konečně jsem mohl zmačkat papír. Byl to dobrý nápad, nejprve vystříhnout prostředek, bylo to pro mě nové, vždy stříháme opačným způsobem“.

„Byla to zajímavá práce, vytváření mě bavilo. Doopravdy to vypadalo jako stěna nějaké jeskyně“.

Obrázek 4 Jeskynní malby

Zdroj: autorka práce

5. VELIKONOČNÍ OSENÍ ZDOBENÉ KRASLICEMI

Časová dotace: 4 hodiny

Počet dětí: 22

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Povídat si s dětmi o zvycích a tradicích, jakým způsobem se slaví Velikonoce. Význam Velikonoc, seznámit děti se symboly Velikonoc, co znamenají konkrétní názvy od Velkého pátku po Zelený čtvrtek a Bílou neděli. Naučit děti sázet osení, řeřichu. Vyzkoušet s dětmi různé techniky zdobení kraslic, vytvořit si domů velikonoční dekoraci.

Úkoly: Opatrná manipulace s kraslicemi, dodržování instrukcí při sázení řeřichy.

Motivace: Četba Kytice od Karla Jaromíra Erbena, báseň Poklad. Povídání si o víře lidí, kteří na Velký pátek vzpomínají na Kristovo umučení a věří v otvírání pokladů Země. Tak jak je to v básni od Erbena, kde chudá vdova z touhy po bohatství zanechá v jeskyni své dítě. Následují výčitky svědomí, bolest a trápení.

Pomůcky: Květináče, plastové mističky od másla, masa apod., zemina, osení, vyfouklá vejce, temperové barvy, knoflíky, stužky, provázky, vlna, mramorovací barvy, špejle, filc, nůžky, tavná pistole, lepidla, modelovací hmota, čajové svíčky, špendlík se skleněnou hlavičkou, pinzeta, kleště.

Postup: Nejprve jsme si s dětmi zaseli osení nebo řeřichu, osení vyséváme alespoň deset dní před Velikonocemi. Do květináče nebo misky dáme zeminu do výšky asi 8 centimetrů. Zeminu je potřeba mírně přitlačit směrem ke dnu květináče a hustě posypat semínky. Semínka posypeme zeminou asi dva centimetry vysokou a opět přitlačíme. Zalijeme a čekáme, až semínka začnou klíčit. Do této dekorace si vytvoříme kraslice. Kraslice jsme dělali více technikami. Jednou z technik bylo mramorování, vyfouklá vejce se opatrně ponoří do vody s kapkami speciální barvy, pro vyšší efekt je možné pomocí špejle utvořit na hladině vody ornament nebo jen barvy vzájemně propojit. (obr. č. 5)

Kraslice zdobené voskem: stojánek pro zahřívání vosku můžeme vytvořit mnoha způsoby. My jsme pracovali s předem vytvořenými stojánky. Vosk si vytvořím z barevných voskových barev, které zahřívám v připraveném stojánku. Špendlík zapícheme do tužky zakončené gumou a za pomoci roztaveného vosku vytváříme pomocí krátkých tahů ornamenty na kraslici. Velmi dobře vypadají tečky a krátké taky špendlíkem namočeným ve vosku.

Vejsce jsme ještě zdobili provázkem a vlnou. Vejce opatrně omotáváme provázkem nebo přízí. Horní část vajíčka potřeme disperzním lepidlem a omotáváme provázkem, vajíčko omotáváme provázkem těsně vedle sebe. Po omotání horní části vejce postupujeme stejně u části dolní. Přes provázek s dětmi přilepíme krajku nebo stuhu.

Reflektivní část programu: Zdobení kraslic je pro děti známou činností, proto jsem se snažila zdobit vejce méně používanými technikami, což se dětem velmi líbilo. Děti si mohly dekorovat pouze jedno vejce, ale většina dětí zkoušela techniky všechny, měly tedy v osení tři i více kraslic, což byl pro mě signál, že je práce baví. Po tvorbě jsme si povídali u svých dekorací, co se nám dařilo a z čeho mám dobrý pocit nebo naopak, co dělalo problémy.

Navazující aktivity: Pečení tvarohového velikonočního beránka ve cvičné kuchyňce a výroba vaječné tlačenky. Děti vařily ve skupinách a poté následovala konzumace připravených pokrmů.

Vyhodnocení: Činnosti spojené s tradicemi bývají u dětí velmi oblíbené. Sama jsem poslední měsíc vejce vyfukovala, potěšilo mě, že jsme všechna vejce využili. Dvacet dětí z celkového počtu 24 dětí mělo ve svém osení tři a více kraslic, což byl ukazatel, že je činnost zajímavá a chtějí vyzkoušet nabídnuté techniky. Deset dětí dokonce dekorovalo vejce jiným způsobem, než jsem jim nabízela. Měla jsem velkou radost, že vejce natírají temperami a doplňují tečkami, některé děti malovaly na vejce permanentními popisovači, dvě děvčata vytvářela na vejcích kytičky z filcu a knoflíku. Některá děvčata polepovala vejce natrhaným barevným papírem, Práce byla zábavná, jelikož děti byly tvůrčí a obohacovaly zdobení kraslic svými zkušenostmi. Musela jsem upozorňovat děti na velmi opatrnou manipulaci s rozehřátým voskem, intenzivně jsem dohlížela, aby nedošlo k vylití vosku a spálení.

Příklady reflexí dětí:

„Mám radost, že budu mít doma pěknou velikonoční dekoraci“.

„Moc mě baví české zvyky, dětem jsem vyprávěl, jak slavíme Velikonoce u nás, probíhá soutěž, při které se vejce vzájemně rozbíjejí o sebe, je to podobné jako když hraji -Kámen, nůžky, papír. Smál jsem se, jak paní vychovatelka a děti byly překvapení“.

„Cizinci vyprávěli o jejich tradicích, bylo to velká zábava a legrace“.

„Baví mě pečovat o osení, každý den se o něj postarám“.

„Jsem rád, že jsem vyfouklá vejce dokončil, myslel jsem, že zůstanu přilepený s omotanými prsty pod provázkem, lepidlo mám snad úplně všude“.

Obrázek 5 Osení

Zdroj: autorka práce

6. AFRICKÉ PŘÍBYTKY

Prostorové stavby, stavba afrického příbytku jako počáteční vstup do prostoru. Výtvarným způsobem si přiblížit okolní svět. Druhým tématem byla stavba současná, vytvoř místo, kde žiješ. Nebo kde bys rád žil. Toto téma bylo rozděleno do dvou částí, oba výtvarné náměty jsme zpracovali, vzhledem k návaznosti a propojenosti je zapotřebí neoddělovat je.

Časová dotace: 4,5 hodiny

Počet dětí: 23

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Vytvořit věc z papíru a přírodních materiálů. Schopnost vnímat krásu věcí kolem nás. Rozvoj kooperace, komunikace, umět pracovat ve skupině. Pokusit se přiblížit dětem život na jiném kontinentu, předat informace o odlišném způsobu života. Představit dětem prostorovou práci, rozvinout prostorovou představivost, inspirovat děti výtvarným uměním, konkrétně konstruktivismem. Snaha o rozvoj motoriky a smyslové citlivosti.

Úkoly: Práce ve skupině, vzájemná dopomoc, využití fantazie. Upozornit na možnosti propojení stavby tak, aby byla stabilní. Ponechat dostatek času na návrh, rozložení stavby, tvaru a vytvoření vedlejších částí afrického domorodého domku (okolí, plot, zvířata, postavy, ohniště a ostatní detaily dle nápadů dětí). Upozornit na manipulaci s tuší. Vysvětlit dětem práci s redisperem.

Motivace: Povídání o Africe, Masajích. Práce s mapou, video o životě v Africe.

Pomůcky: Čtvrtky (A4, A3), kancelářský papír, barevné papíry, lepidla, nůžky, provaz, špejle, modelína, tuš, redispero, přírodní materiál (klacky, kamínky, seno, piliny), vodové barvy, tempery, fixy, pastelky, štětce. V této výtvarné aktivitě je možné použít škálu dalších medií (voskové barvy, vodové a anilinové barvy, fixy, tuš, popisovač atd.).

Postup: V začátku bylo důležité, aby si děti vytvořily návrh. Africké chýše měly tvar válce a střecha byla tvořena převážně z nastřižené kružnice. Děti ve skupinách vytvořily libovolně velký pruh papíru, tento papír bylo potřeba vyzdobit, vybarvit nebo vymalovat dle představ

a nápadů dětí, poté byl stočen do válce a přichycen na podklad. Nezbytnou součástí bylo přidělení kruhové střechy tak, aby stavby byly stabilní a pevné. Po vytvoření chýše děti vytvářely okolí dle svých nápadů od ohnišť, nádob, zvířat, prostředí, osob apod. Vše bylo potřeba dobře přilepit nebo vymodelovat. (obr. č. 6)

Reflexivní část programu: Po ukončení práce jsme si šli obhlížet naši vzniklou vesnici, kterou jsme vytvořili složením chýší k sobě. Každá skupinka představila svou práci a pohovořila o zázemí, které v chýši i v okolí najdeme. Koho práce bavila, mohl po vzoru Masajů tančit.

Navazující aktivity: Další výtvarná práce s vyobrazením Masaje či Masajky (technika tuš a suchý pastel). Hrátky s písničkou O Africe. Jedná se o písničku od skupiny YO YO Band – Jedeme do Afriky. Velmi vhodné je doplňovat zpěv hrou na Boomwhackers, což je unikátní hudební nástroj, laděný na určité tóny. Tyto originální plastové trubky odlišných délek a tloušťky při úderu vydávají jinak vysoké tóny.

Vyhodnocení: Tato práce byla dětmi hodnocena jako jedna z nejzajímavějších, velmi oceňovaly práci ve skupině a vysoký prostor pro jejich fantazii. Sama jsem s prací byla spokojena, děti byly zaujaté a po celou dobu intenzivně pracovaly. Přínosné bylo pozorovat, jak dobře děti ve skupině pracují, domlouvají se a řeší samostatně vzniklé problémy. Jsou schopné si činnost rozdělit a vzájemně si pomoci. Nápady, které projevily v okolí chatrče, jsem chválila. Na základě úspěchu, který jsme zaznamenaly s touto činností, přišly děti s nápadem na vytvoření stavby, tentokrát moderní.

Příklady reflexí dětí:

„Hodně dobrá práce. Bavilo mě to, protože práce byla tvořena ve 3D. Moc se nám africká chatrč povedla“.

„Výborné! Cítil jsem se jako domorodec“.

„Moc nás to bavilo, bylo to velmi kreativní, ale nebylo to lehké vytvořit“.

„Práce s dívkami byla výborná, skvělá domluva a moc jsme si pomáhaly“.

„Velice krásná práce a skvělá zábava“.

„Touto zábavnou činností se mi trefila paní vychovatelka do vkusu“.

„Chatrč jsem dělal s J., bylo to pro nás trochu těžké. Ale zároveň zábavné. J. vymyslel, že uděláme ohniště a nad ohněm se bude péct kuřátko. Paní učitelka se tomu moc smála a ostatní děti nám zatleskaly. Bylo to příjemné a milé“.

„Nejlepší bylo sestavování, udělali jsme před chýši kozla a na střechu ptáčky. Některé děti vymodelovaly hady, byla to zábava“.

Obrázek 6 Africké chýše

Zdroj: autorka práce

7. MODERNÍ PŘÍBYTEK

Časová dotace: 3 hodiny

Počet dětí: 14

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Ukázat dětem odlišnosti v architektuře. Představit architekturu jako součást umění. Návrh prostoru, který by vystihl představu bydlení. Schopnost vnímat předměty, stavby a prostory kolem nás. Vytvořit věc z papíru, krabice apod. Rozvoj motoriky. Zkusit si prostorovou práci a konstruktivní myšlení

Úkoly: Rozvíjení fantazie, edukace v oblasti architektury, rozvoj prostorového vnímání.

Motivace: Kde bychom rádi bydleli, ukázky staveb a domů, kde žijeme. Povídání o moderní architektuře. Výstava pořádaná městskou částí s tématem naší vlastivědné procházky.

Pomůcky: Čtvrtky (A4, A3), kancelářský papír, krabice, zbytky kartonu, barevné papíry, lepidla, nůžky, provaz, špejle, modelína, tuš, redispero, přírodní materiál (klacky, kamínky, seno, piliny), vodové barvy, tempery, fixy, pastelky, štětce

Postup: Prostorová stavba dle představ dětí. Děti si vytvořily konstrukci z krabice, ale mnohé i z kartonu nebo čtvrtek, velikost, tvar a výška stavby byla zcela v kompetenci dětí. Mnoho dětí vytvářelo i okolí stavby, tak jak bylo zadáno při stavbě afrických chýší. (obr. č. 7)

Reflektivní část programu: Děti vyprávěly, kde by rády žily nebo kde žijí. Ostatní děti se vyjadřovaly, zda se jim bydlení líbí a proč.

Navazující aktivity: Prohlídka staveb Prahy, procházka zajišťována městskou částí pod projektem – Klíč od Prahy 2, tentokrát zaměřený na oblast v okolí Vltavy. Součástí prohlídky Emauzy, Kubistická vila pod Vyšehradem, Tančící dům a mnoho dalšího.

Vyhodnocení: Stejně jako předchozí práce i tato práce byla dětmi hodnocena za jednu z nejzajímavějších, velmi oceňovaly své autorství a možnost sebevyjádření. Sama jsem s prací byla spokojena, děti byly zaujaté a po celou dobu intenzivně pracovaly. V této činnosti již děti pociťovaly jistotu a lépe odhadovaly stabilitu staveb, zároveň přicházely s mnoha zajímavými nápady na vylepšení práce. Více kombinovaly různé materiály. Naše výstava na úřadě byla úspěšná.

Příklady reflexí dětí:

„Moc mě to bavilo, ale s lepidlem byl trochu problém. Dopadlo to nad má očekávání. Mám tam ohniště s buřty a nádhernou zahradu. Takovou bych ráda jednou měla.“

„Bavilo mě zdobit domečky a vytvářet interiér stavby“.

„Práce se mi líbila, ale celé se mi to nepovedlo, i když paní učitelka i ostatní děti říkali, že to mám pěkné“.

„Domy mě bavily, protože jsem si to mohla udělat, jak jsem chtěla“.

Obrázek 7 Moderní příbytek

Zdroj: autorka práce

8. BATIKA

Časová dotace: 4 hodiny

Počet dětí: 24

Výchovně-vzdělávací cíl programu: Představit dětem možnosti práce s textilem, vyzkoušet si různé techniky, které mohou praktikovat a používat v reálném životě. Učit se trpělivosti. Představit dětem možnosti zdobení textilu, ukázat velmi snadnou, ale vysoce efektivní techniku. Zároveň představit originální způsob, jak vytvořit z obyčejného trika originální a nápaditý kousek oblečení.

Úkoly: Děti mohou mít nedostatečně utažené uzly, barva se tedy dostane do míst, kam neměla. Může dojít ke zklamání z vytvoření odlišných efektů, než děti očekávaly. Podporovat tedy kreativitu dětí, nedbat na přesné provedení, vést děti k dobrému osvojení techniky, kterou mohou aplikovat i v domácím prostředí. Důležité je upozornit na nutnost pevného úvazu, nastínit možnosti, jak s textilem pracovat a jak triko uvázat a poskládat, aby vznikly ornamenty, které děti požadují.

Pomůcky: tričko nebo jiný textil určený k nabatkování (textil by měl být vypraný bez aviváže), nůžky, provaz, gumičky, kolíčky, práškové barvy, starý hrnec, stará vařička (dojde k poškození), ocet, sůl, papírové utěrky, hadr, písek na ruce.

Postup: Klasická vázaná batika je jednou z nejznámějších technik dekorování textilu pomocí barev. Vhodné je použít světlé, přírodní materiály. Tričko pevně ovážeme provazy, obinadlem, gumičkami. Triko vážeme z důvodu vzniku ornamentů, do zavázaných míst nepronikne barva, tím ochráníme původní barvu, obarvené budou nezavázané části. Na triku vytváříme ovazováním kruhy nebo proužky. Triko vložíme do hrnce s připravenou barvou a solí. Triko vaříme v barvě po dobu minimálně 20 minut. Po odstavení z varu ponecháváme triko ve vodní lázni do úplného vychladnutí vody smíchané s barvou. Po vyjmutí triček z lázně opatrně odstraňujeme provázky, gumičky, obinadlo apod. Triko ponecháme v roztoku s octem ustálit a poté mácháme tričko v studené vodě. (obr. č. 8)

Reflektivní část programu: V kruhu na koberci jsme si trika předváděli a vzájemně jsme si je obdivovali. Říkali jsme si, s jakým oblečením triko kombinovat a kdy je nosit. Na velkoplošném papíru jsme měli zakreslenou modelku, kdo měl z práce dobrý pocit, mohl modelce dokreslit oblečení a módní doplňky.

Navazující aktivity: Děti předváděly svá trička, která se jim opravdu mimořádně povedla. Vymýšlely a hodnotily, co který ornament připomíná a jakým způsobem triko vázaly, když vznikl právě onen ornament. Povídání o způsobech batikování (batika za studena, vosková batika, batika Savem).

Vyhodnocení: Celá práce byla velmi příjemná, děti se snažily a upřímně se těšily na výsledek práce. Při závěrečné reflexi velmi kladně ohodnotily, jaké techniky zkoušíme a jakou mají radost z vzniklých prací.

Příklady reflexí dětí:

„Batikování bylo dobré, bylo na zručnost. Fajn činnost, moc mě to bavilo“.

„Batikování se mi líbilo. Kreativita a svobodný projev ve výběru barvy. A taky další ze skvělých nápadů naší paní vychovatelky“.

„Mám z toho dobrý pocit, líbilo se mi to“.

„Batikování mě bavilo, vznikla hezká trička“.

„Moc se mi to líbilo, bylo to zajímavé, moc se mi tričko povedlo“.

„Batikování nebylo nijak složité, zavazování a utahování provázek bylo trochu náročnější, ale výsledek stál za všechnu námahu. Mám z trička velkou radost“.

Obrázek 8 Batika

Zdroj: autorka práce

6.5 CELKOVÉ VYHODNOCENÍ METODICKÝCH LISTŮ

Níže prezentované tabulky zobrazují výsledky předložených aktivit. Z tabulek vyplývá, že výtvarné činnosti byly pro děti zajímavé a ve vysokém počtu se do činností zapojily. Velmi potěšující je i příznivé hodnocení, které vyplynulo z konečné reflexe, pozorování, ale i písemného hodnocení činnosti dětmi.

Tabulka 1 Počet zapojených dětí do jednotlivých Metodických listů

Činnost	Přítomné děti	Zapojené děti	Nezapojené děti	Pořadí dle zapojení
1. Vesmír	28	19	9	5.
2. Jaguár	28	16	12	7.
3. Brože	28	20	8	4.
4. Malby	28	17	11	6.
5. Osení	28	22	6	3.
6. Chýše	28	23	5	2.
7. Příbytek	28	14	14	8.
8. Batika	28	24	4	1.

Zdroj: autorka práce

Jak je z Tabulky 1 zřejmé, většinou se do aktivit zapojily všechny děti. Nejmenší účast byla zaznamenána u aktivit Příbytek, Jeskynní malby a Jaguár, což může souviset s nízkým sebevědomím některých dětí při realizaci výtvarných činností, u kterých je zapotřebí přesnost a fantazie. Nicméně např. při nabídce činnosti Příbytek bylo důvodem nižší aktivity provádění jiné činnosti dětmi, které se aktivity nezúčastnily, a to takové, na které se dopředu domluvily a která vyžadovala i větší účast ostatních dětí. Hodnoty uváděné v Tabulce 1 jsem získala na základě pozorovacího formuláře, kde jsem si postupně zaznamenávala, kolik dětí se činnosti účastnilo.

Tabulka 2 Hodnocení jednotlivých Metodických listů

Činnost	Kladné hodnocení	Průměrné hodnocení	Záporné hodnocení	Pořadí dle hodnocení
1. Vesmír	16	3	0	3.
2. Jaguár	10	6	0	8.
3. Brože	13	7	0	6.
4. Malby	11	6	0	7.
5. Osení	20	1	1	4.
6. Chýše	21	2	0	1.
7. Příbytek	12	1	1	5.
8. Batika	20	4	0	2.

Zdroj: autorka práce

Tabulka 2 ukazuje, že větší oblibě se těšila aktivita Chýše, dále Batika a Vesmír. Lze kladně hodnotit, že se jedná o rozmanité techniky, kdy jsou tedy u dětí rozvíjeny různé schopnosti a dovednosti. Hodnocení proběhlo na základě mého pozorování a zaznamenávání si výsledků do pozorovacího formuláře na základě reflektivní části programu, kde reflexe probíhala formou různých zhodnocovacích technik (teploměr, palce, barevné papírky aj.).

Tabulka 3 Hodnocení na základě mého pozorování, zvládnutí techniky

Činnost	Počet zapojených dětí	Zvládnutí techniky	Techniku nezvládl
1. Vesmír	19	19	0
2. Jaguár	16	16	0
3. Brože	20	20	0
4. Malby	17	16	0
5. Osení	22	22	0
6. Chýše	23	23	0
7. Příbytek	14	14	0
8. Batika	24	24	0

Zdroj: autorka práce

V tabulce 3 si lze povšimnout, že každou z nabízených aktivit zvládly všechny děti, které se jí zúčastnily. Tato tabulka byla hodnocena mým pozorováním a pečlivým zapisováním jednotlivých situací. Označením do kolonky-zvládnutí techniky považuji kritérium hotového nepoškozeného díla. A zda děti dokázali pracovat samy nebo s malou dopomocí dle určených postupů.

Tabulka 4 Hodnocení zvládnutí techniky dětmi na základě označení smajlíky

Činnost	Počet zapojených dětí	Zvládnutí techniky	Techniku nezvládl
9. Vesmír	19	18	1
10. Jaguár	16	16	0
11. Brože	20	18	2
12. Malby	17	17	0
13. Osení	22	21	1
14. Chýše	23	23	0
15. Příbytek	14	14	0
16. Batika	24	22	2

Zdroj: autorka práce

Pokud děti hodnotily aktivity pomocí smajlíků, některé byly vůči sobě značně kritické, u aktivit Vesmír, Brože, Osení a Batika vždy minimálně jedno dítě soudilo, že aktivita pro něj byla náročná a nezvládlo ji zcela dobře. Tuto techniku hodnotily děti dle dvou znaků smajlíků, na základě pocitů, které při vytvoření artefaktu převládaly.

7 VYHODNOCENÍ

Původním záměrem byla realizace šesti metodických listů a jejich zhodnocení na základě zapojených dětí.

Vzhledem k věku dětí a zkušenostem v oblasti výtvarných činností a zájmu dětí, rozhodla jsem se pro vytvoření osmi metodických listů. Práce byla rozšířena o dva metodické listy, techniky zvolené v těchto dvou činnostech rozšiřovaly témata, která byla úspěšná a dětmi vyhledávaná. Jeden z důvodů byl zájem dětí o prostorovou tvorbu a jejich návrhy na realizaci moderního příbytku, náklady na takové dílo jsou velmi nízké a pracuje se s materiály volně dostupnými ve školní družině. Tyto listy měly být ověřeny s minimálním počtem deseti účastníků, což se vždy podařilo a ve čtyřech technikách se počet účastníků zdvojnásobil. Další přidanou technikou byla textilní tvorba, konkrétně batika. Vzhledem k zájmu dětí bych tuto techniku pro příště obohatila o savování, tento způsob zdobení textilu je velmi snadný a pro tuto věkovou kategorii vhodný.

Všechny techniky byly využitelné ve školní družině, jistě by byla možnost je využít i při výtvarné výchově, obávám se však časových možností, které jsou ve vyučování mnohem omezenější než ve školní družině. Omezená je i možnost během výuky navštívit s dětmi specializované třídy a kombinovat různé zájmové činnosti, tak jak je to možné v ŠD.

V další části splnění svého cíle vyhodnocuji počet zapojených dětí dle konkrétní techniky. Před vyhodnocením byly techniky pečlivě vybírány tak, aby děti zaujaly, oslovily a aby se jednalo o techniky dětem málo známé, méně používané a zábavné. Po zhodnocení počtu zapojených dětí se nejvíce účastnilo technik, v kterých se pracovalo s textilním materiálem. Jednalo se o batikování triček (8. metodický list) a výrobu textilních broží (3. metodický list). Vzhledem k praktičnosti výrobku bylo zapojení dětí mimořádné. Mnohé děti se do činnosti zapojily opakovaně a vytvořily si více výrobků. Při hodnocení se úspěšnou činností stalo sázení osení a výroba velikonoční dekorace (4. metodický list). Tato činnost patří pro žáky 1. stupně k méně známým. Vyvrcholením této techniky byla péče o osení a starost o růst a hustotu pěstované rostliny. Tato činnost by se dala velmi dobře využít v praktických činnostech, pěstování a sadba jsou dokonce součástí vzdělávacích plánů a jsou dobře realizovatelné v době výuky. Čtvrtou činností v počtu zapojených dětí byla prostorová tvorba – Africké chýše. Zajímavé bylo pro děti tvořit v prostoru a možnost sebevyjádření. Důležitým prvkem byla práce v malých skupinkách, což patří v tomto věku k důležitým

hlediskům při rozhodování. Dle mého názoru jsem mohla skupinovou činnost zařadit častěji. Bylo by to prospěšné a zároveň je pravděpodobné, že zájem dětí o jednotlivé činnosti by byl mnohem vyšší.

V poslední části hodnotím splnění cíle zvládnutí techniky. Tento cíl jsem se rozhodla zhodnotit na základě svého pozorování, které probíhalo na základě hodnotícího formuláře a mých poznámek k činnostem, ale také dle hodnocení dětí. Děti techniky reflektovaly mnoha způsoby, tak jak je uvedeno v jednotlivých metodických listech, důležitým hlediskem byl také tzv. smajlíkovník. Zde děti označovaly, zda techniku zvládly pomocí smajlíků. Pokud techniku zvládly, označily smajlíka s úsměvem, v opačném případě volily smajlíka mračícího se.

V tomto směru se mé pozorování od názorů dětí liší. Všechny děti techniku s žádnou, menší nebo větší dopomocí úspěšně zvládly. Musím konstatovat, že děti jsou v tomto směru kritičtější a na základě pocitů mohou hodnotit překvapivě. Důležitým kritériem bylo vytvořit a ukázat hotový artefakt dle určených postupů. Ve čtyřech činnostech označilo malé množství dětí techniku za nezvládnutou. Jednalo se o případy, kdy měly děti nějaké obtíže při zhotovování nebo finální dílo neodpovídalo jejich představám. Při výrobě textilní brože (3. metodický list) dvě děti uvedly, že jim dělalo obtíže šítí a proto mají pocit nezvládnutí techniky. U osení (4. metodický list) uvedl jeden chlapec, že důvodem nezdaru je špatná klíčivost rostlinky. U batiky (8. metodický list) nebyly spokojeny dvě děvčata, která zmínila, že výsledný vzhled trička nebyl zcela dle jejich představ. Z hodnocení dětí plyne, že důležitost hraje nejen zvládnutí techniky, ale koncový artefakt, který musí odpovídat dětským představám. Jistě by nebylo špatné metodické listy podrobněji propracovat, tak aby byl názorně zdokumentován postup, což by mnoha pedagogickým pracovníkům ulehčilo práci.

8 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na tvorbu a následné ověření vytvořených metodických listů. V první části mého úkolu bylo vytvořit nejméně 6 metodických listů, které ověřím s minimálně deseti účastníky. Vzhledem k věku dětí a zkušenostem v oblasti výtvarných činností byla činnost rozšířena ještě o dva metodické listy.

Příjemným překvapením byl u této práce zájem dětí, které ve svém volném čase, po náročném dopoledním vyučování rády využijí činnosti, které jim nabízím. Činnosti jsou vždy vhodně motivovány a propojeny s ostatními aktivitami ve školní družině a jsou součástí performativních činností. Za důležité považuji aktivity dětem nabízet jako možnost vyplnění volného času zcela dobrovolně.

U každého dítěte můžeme pozorovat odlišnosti od ostatních, rozdílné mohou být povahové rysy, temperament, vlastnosti. Ale i přes tyto odlišnosti mají děti mladšího školního věku touhu objevovat. A realizací tohoto programu mohou poznávat svět kolem sebe. V tomto ohledu má škola a školní družina zásadní význam a stává se významným socializačním činitelem.

Možnost realizace metodických listů a reakce dětí mě utvrdily, jak důležitou činností jsme s dětmi v jejich volném čase společně vytvářeli.

Doufám, že metodické listy pomohou ostatním pedagogickým pracovníkům v jejich činnosti. Inspirující se můžou stát i pro širokou veřejnost, např. rodiče dětí.

Pro mě je vhodné naplnění volného času dětí tou nejzajímavější pracovní náplní. Doufám, že i do budoucna mám dětem, co nabídnout a budu jim příjemným průvodcem jejich volného času.

Připravené metodické listy nám velmi dobře posloužily a naše díla zdobila nejen naši třídu, ale byla obdivována a chválena ostatními žáky i učiteli. Několik kolegů využilo můj návrh a metodický list využilo.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BABYRÁDOVÁ, H., 2002. *Rituál, umění a výchova*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. ISBN 80-210-3029-1.

BABYRÁDOVÁ, H., 2016. *Vize v umění a ve výchově uměním*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-7485-112-4.

BENDL, S., 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.

CEJPKOVÁ, D., 2015. *Kreativní malování s dětmi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5371-3.

DYTRTOVÁ, K., 2002. *Interpretace umění ve výtvarné výchově*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. ISBN 80-7044-424-X.

HADJ-MOUSSOVÁ, Z., 2006. *Pedagogická psychologie pro vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-243-1.

HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M., 2009. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. ISBN 978-80-86784-77-9.

HOLEYŠOVSKÁ, A., 2016. *Rok ve školní družině*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1074-0.

HONZÍKOVÁ, J., 2009. Technická zájmová činnost. *Trendy ve vzdělávání*, 2(1), 65-68. ISSN 1805-8949.

JANIŠ, K., 2009. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd. ISBN 978-80-7248-530-7.

- KALÁBOVÁ, N., 2007 *Pohádkové vzdělávání*. Praha: Národní institut dětí a mládeže. ISBN 978-80-86784-56-4.
- KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E., 2010. *Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3270-1.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- MACEK, M., 2007. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. Praha: NIDM. ISBN 978-80-86784-41-0.
- PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., 2007. *Školní družina. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-268-3.
- PÁVKOVÁ, J., et al., 2001. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-569-5.
- PÁVKOVÁ, J., 2014. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PETRÁSKOVÁ, J., 2014. *Základy malování akvarelem: [akvarel pro každého]*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4793-4.
- PTÁČEK, R., KUŽELOVÁ, H., 2013. *Vývojová psychologie pro sociální práci*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN – 978-80-7421-060-0.
- ROESELLOVÁ, V., 1996. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-1-X.
- ŘÍČAN, P., 2004. *Cesta životem*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-829-5.
- SCIGIEL, M., SCIGIELOVÁ, P., 2003. *Kapitoly z technické zájmové činnosti*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-045-X.
- ŠPAŇHELOVÁ, I., 2008. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1907-8.

TEISSIG, K., 1995. *Techniky kresby*. Vyd. 2. Aventinum, 1995. ISBN 80-85277-49-2.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., BUREŠ, M., 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika - vychovatelství*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-306-4.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., Vyhláška o zájmovém vzdělávání (školský zákon).

Internetové zdroje

MŠMT, 2018. *Školní družiny* [online]. Praha [cit. 5.2.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

MŠMT, 2002. *Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin* [online]. Praha [cit. 6.2.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin?highlightWords=dru%C5%BEiny>

SABOL, R., 2011. *The importance of providing quality art education for all students* [online]. National Art Education Association [cit. 3.3.2019]. Dostupné z: <https://www.seenmagazine.us/Articles/Article-Detail/ArticleId/1818/The-importance-of-providing-quality-art-education-for-all-students>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Fotodokumentace k metodickým listům

Příloha č. 2: Hodnocení aktivit dětmi

Příloha č. 1: Fotodokumentace k metodickým listům

Obrázek č. 9: Vesmír

Zdroj: autorka práce

Obrázek č. 10: Vesmír

Zdroj: autorka práce

Obrázek č. 11: Vesmír

Zdroj: autorka práce

Obrázek č. 12: Americký jaguár

Zdroj: autorka práce

Obrázek č. 13: Americký jaguár

Zdroj: autorka práce

Obrázek č. 14: Přehlídka (Met. list 3)

Zdroj: autorka práce

Obrázek č. 15: Přehlídka (Met. list č. 3)

Zdroj: autorka práce

Obrázek 16: Květinová brož I

Zdroj: autorka práce

Obrázek 17: Květinová brož I

Zdroj: autorka práce

Obrázek 18: Osení I
Zdroj: autorka práce

Obrázek 19: Osení II
Zdroj: autorka práce

Obrázek 20 Jeskynní malby I

Zdroj: autorka práce

Obrázek 21 Jeskynní malby II

Zdroj: autorka práce

Obrázek 22 Jeskynní malby III

Zdroj: autorka práce

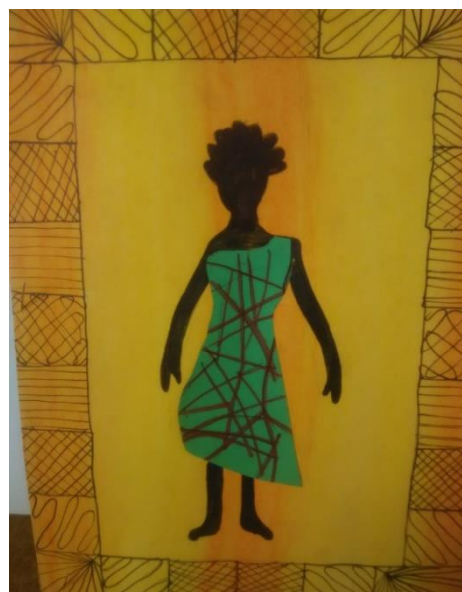
Obrázek 23 Africké chýše I

Zdroj: autorka práce

Obrázek 24 Africké chýše II

Zdroj: autorka práce

Obrázek 25 Africké chýše III

Zdroj: autorka práce

Obrázek 26 Příbytek I

Zdroj: autorka práce

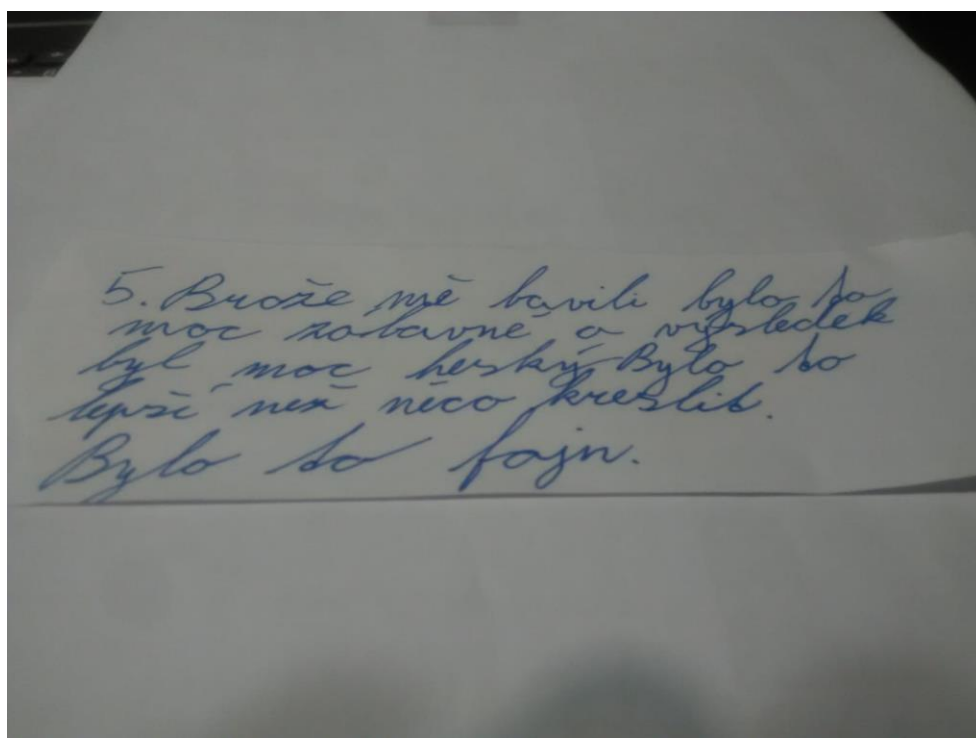
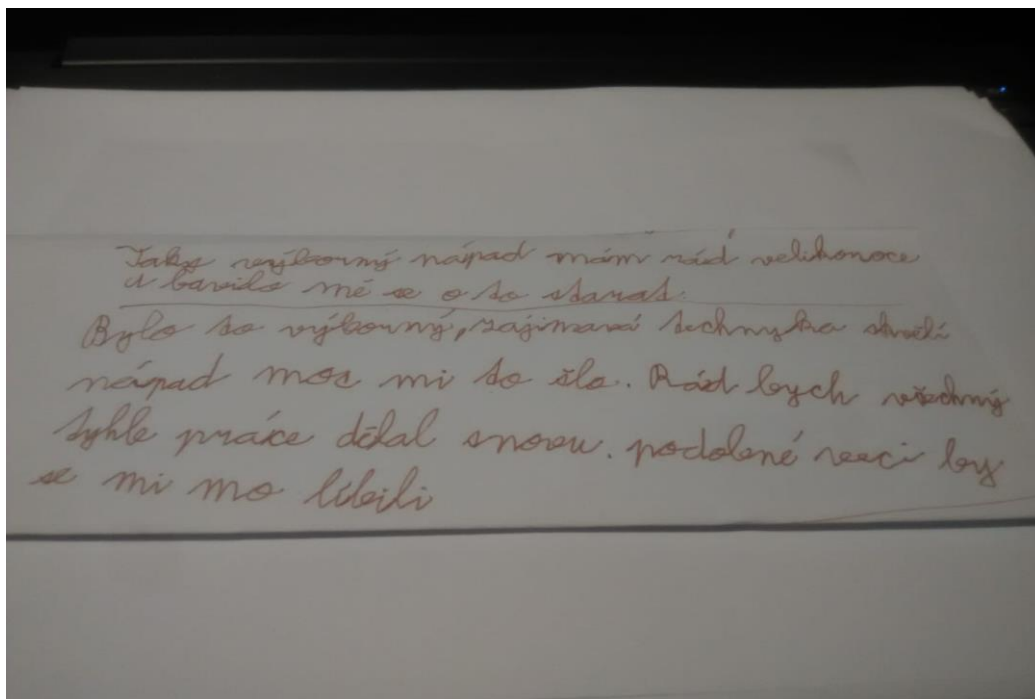
Obrázek 27 Příbytek II

Zdroj: autorka práce

Obrázek 28-32: Batika
Zdroj: autorka práce

Příloha č. 2: Hodnocení aktivit dětmi

Obrázek 33-34: Hodnocení žáků I

Zdroj: autorka práce

1. CHATRČE - práce byla moc zajímavá bavilo mě vytváření ve 3D
vytváření interyérů a vyzdobování domečka

Batika mě baví
Batikování se mi líbilo.
Creativita a svobodný projev
barvy kterou jsme si mohli
vybrat. A taky další ze skvělých
nápadů naší paní učitelky.

Obrázek 35-36: Hodnocení žáků II

Zdroj: autorka práce